

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMOKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

INGRIDA BAGDANAVIČIŪTĖ
Intelektinės nuosavybės teisės programa

INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PAŽEIDIMAI INTERNETE: SPECIFIKA
IR PROBLEMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Mindaugas Kiškis

Katedros vedėjas –
prof. dr. Rimantas Petrauskas

Vilnius, 2007

TURINYS

<i>Išvadas</i>	3
1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PAŽEIDIMŲ INTERNETE POŽYMAI IR SPECIFIKA	7
1.1 Interneto samprata. Intelektinė nuosavybė internete ir pastangos ją užtikrinti	7
1.2 Intelektinės nuosavybės pažeidimų internete specifika	8
1.3 Intelektinės nuosavybės apsaugos internete teisinis reglamentavimas	11
1.3.1 Tarptautiniai teisės aktai intelektinės nuosavybės apsaugos elektroninėje erdvėje srityje	11
1.3.2 Regioninis reglamentavimas: Europos Sąjungos teisės aktai	13
1.3.3 Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys intelektinės nuosavybės pažeidimus elektroninėje erdvėje	20
1.4 Dažniausi intelektinės nuosavybės pažeidimų internete objektai	24
1.4.1 Autorių teisės ir gretutinės teisės	24
1.4.2 Patentai	33
1.4.3 Prekių ženklai	35
2. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PAŽEIDIMŲ INTERNETE PREVENCIJOS GALIMYBĖS	41
2.1 Intelektinės nuosavybės pažeidimais internete daroma žala	41
2.2 Atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus, vykdomus internete	42
2.3 Priemonės, galinčios sustabdyti intelektinės nuosavybės pažeidimus internete	47
2.3.1 Techniniai klausimai	48
2.3.2 Moralinės priežastys	49
2.3.3 Teisinės priemonės ir intelektinės nuosavybės teisių valdymas	50
2.3.4 Švietimas ir administravimo priemonės	51
3. INTELEKTINĖ NUOSAVYBĖ KAIP ŽINIŲ EKONOMIKOS VERTYBĖ	52
<i>Išvados</i>	55
<i>Siūlymai ir rekomendacijos</i>	57
<i>Literatūra</i>	59
<i>Santrauka</i>	62
<i>Summary</i>	63

Ivadas

1. Temos aktualumas

Šiuolaikinėje žinių visuomenėje intelektinės nuosavybės teisė atlieka svarbią socialinę funkciją, užtikrindama inovacijų ir vertingos naujos informacijos teisinę apsaugą. Tačiau spartus informacinių technologijų vystymasis lemia ypač greitą žinių apie intelektinės nuosavybės apsaugos būdus senėjimą ir nebetinkamumą. Todėl būtinas naujas teisinės apsaugos mechanizmas, kuris jau turėtų išeiti už teisės mokslo ribų ir į pagalbą kviestis pažangiausių technologijų metodus, kitas mokslo sritis. Didžiausią nerimą kelia tai, kad intelektinės nuosavybės pažeidėjai daug sparčiau atranda naujus ir vis sunkiau atsekamus teisių pažeidimus, nei gebama sukurti efektyvius tokių pažeidimų prevencijos būdus. Vykstant globalizacijos procesams, internetas tapo visuomeninių santykių raiškos erdve, žmonių bendravimo ir keitimosi vertinga informacija terpe, prekybinių–komercinių santykių arena. Kartu su šiuo santykių išplitimu intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai tapo labiausiai paplitusia teisės pažeidimų internete forma, nepaisančia jokių valstybių sienų, apeinančia bet kokius laiko barjerus. Neteisėti produktai akimirksniu išplatinami visame pasaulyje, o svarbiausia tai, kad intelektinės nuosavybės teisių pažeidėjai sugeba išlikti anonimiški, jų tapatybė vis dar lieka paslaptis dėl priemonių trūkumo tokiems pažeidėjams nustatyti.

Neteisėtas kūrinių, vaizdų ar kompiuterių programų kopijavimas iš esmės laikomas vagyste ir moraliai netinkamu elgesiu. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos¹ 27 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad „kiekvienas žmogus turi teisę į apsaugą jo dvasinių ir materialinių interesų, atsirandančių ryšium su mokslo, literatūros ar meno kūrinių, kurių jis yra autorius, sukūrimu“. Diskusijose apie intelektinę nuosavybę linkstama sutelkti dėmesį ties žala, kuri padaroma neteisėtai atgaminant kūrinius, ir ties teisiniais bei techniniais būdais, kurie galėtų apsunkinti šį neteisėtą atgaminimą.

„Šiandien mums besvarstant, kaip galėtume skatinti išsimokslinčius žmones kurti ir rašyti knygas, būtų naudinga suprasti, kad autorių teisės yra socialinis konstruktas, kuris buvo ir toliau turėtų būti pritaikytas užsibrėžtiems tikslams pasiekti. Tai nėra kokia nors iš anksto nulemta statiška žmonijos teisė“ — teigė Kalifornijos universiteto profesorė Pamela Samuelson². Ši Samuelson mintis yra ypatingai svarbi. Intelektinės nuosavybės teisės, kokias jas mes turime šiandien, gana gerai veikė anksčiau spaudos srityje, nors ir kopijavimo aparatai buvo šioje tokia kliūtis. Ar intelektinės nuosavybės teisės gali gerai veikti elektroninėje erdvėje tokiu būdu, kuris yra naudingas žmonijai, yra jau kitas klausimas. Turi būti

¹ Human Rights Manual 1993. P. 141.

² Pamela Samuelson. Copyright and digital libraries, *Communications of the ACM*, 1995. P. 15-21.

nagrinėjamos techninės ir moralinės problemos. Nors tai ir yra atskiri objektai, tačiau jie tarpusavyje susiję. Techniniai klausimai siejasi su moraliniais dėl tokios priežasties: nėra prasmės kalbėti apie tai, ką reikėtų daryti, jeigu tai techniškai neįmanoma ar nerealu padaryti. Moraliniai klausimai susiję su techniniais šiuo aspektu: jeigu ką nors galima padaryti, visuomet turi kilti klausimas, ar *reikėtų* tai padaryti. Gali būti, kad intelektinės nuosavybės teisėms, tokioms, kokios šiandien jos yra, nėra vietos naujojoje elektroninėje erdvėje. Į tokį klausimą ir bus stengiamasi atsakyti šiame darbe.

2. Problema

- 1) intelektinės nuosavybės apsaugos internete teisinis mechanizmas nuolat sensta dėl intelektinės nuosavybės pažeidimų internete inovatyvumo;
- 2) įstatyminis reglamentavimas nebesugeba savarankiškai saugoti intelektinės nuosavybės subjektų nuo šių specifinių teisės pažeidimų, todėl reikalinga pasitelkti technines žinias bei metodus;
- 3) vis dar sunku atsekti intelektinės nuosavybės internete pažeidėjus, nustatyti jų tapatybę, ir tai reikalauja tobulinti identifikavimo, verifikavimo, stebėjimo priemonių sistemą, veikiančią internete, kaip pagrindinį būdą surasti informaciją apie asmenis, galinčius įvykdyti teisės pažeidimus.

3. Tyrimo objekto ir dalyko nustatymas

3.1 Tyrimo objektas

Šio magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas yra intelektinę nuosavybę internete reglamentuojantys teisės aktai, doktrina, praktinės problemos.

3.2 Tyrimo dalykas

Magistro darbo tyrimo dalykas – intelektinės nuosavybės apsaugą internete reglamentuojančių nuostatų įgyvendinimo teigiami aspektai ir problemos, Lietuvos bei užsienio valstybių patirtis ir praktiniai problemų sprendimai.

4. Tyrimo tikslo ir uždavinių išskėlimas

4.1 Tikslas

Atsižvelgiant į pasirinktą tyrimo dalyką, tiesioginis darbo tikslas yra atskleisti naujausias intelektinės nuosavybės pažeidimų internete tendencijas, aktualiausias problemas ir pasiūlyti idėjų pažeidimų prevencijai palengvinti.

4.2 Uždaviniai

Siekiant minėto magistro baigiamojo darbo tikslo, keliami tokie tyrimo uždaviniai:

- 1) nurodyti bei išanalizuoti pasitaikančių intelektinės nuosavybės pažeidimų internete rūšis ir šių pažeidimų požymius;

- 2) atskleisti intelektinės nuosavybės pažeidimų internete prevencijos kliūtis ir problematiką;
- 3) išanalizuoti užsienio valstybių praktinę patirtį intelektinės nuosavybės apsaugos internete srityje ir palyginti su Lietuvos praktika bei iniciatyvomis;
- 4) nagrinėti intelektinės nuosavybės pažeidimų internete prevencines priemones bei atgrasinimo nuo tokių pažeidimų galimybes.

5. Pagrindinių sąvokų patikslinimas ir interpretacija

1. Internetas
2. Elektroninė erdvė
3. Intelektinė nuosavybė
4. Intelektinės nuosavybės objektai
5. Interneto turinys
6. Interneto tarpininkai
7. Interneto domenų vardai
8. Intelektinės nuosavybės pažeidimas
9. Neteisėta kopija
10. Atgaminimas
11. Viešas paskelbimas

Internetas – bendraja prasme internetas (iš anglų kalbos – *Interconnected Networks*, sutr. *Internet*) – tai kompiuterinis tinklas, jungiantis kelis tinklus, tačiau dabar internetas suprantamas kaip tarptautinė, viešai prieinama tarpusavyje sujungtų kompiuterių visuma, naudojanti TCP/IP protokolą. Vartotojų požiūriu, internetas visų pirma reiškia pasaulinį tinklą (www – World Wide Web), elektroninio pašto, IRC ir naujienų grupių paslaugas.

Elektroninė erdvė – tai kompiuterių ir kompiuterinių tinklų erdvė, kurioje saugomi elektroniniai duomenys ir vyksta elektroninė komunikacija.

Intelektinė nuosavybė – tam tikros išimtinės teisės į individo intelektinės veiklos rezultatus. Tai yra teisinis terminas, išreiškiantis idėją, kad nagrinėjamas klausimas susijęs su proto (intelektu, mąstymu, minties) produktu ir kartu, kad jis yra saugomas įstatymo, kaip ir bet kuri kita nuosavybės forma.

Intelektinės nuosavybės objektai – tai ekonominės vertybės, kurių vertė pasireiškia estetiniu ar informaciniu intelektinės nuosavybės objekto turiniu ir forma.

Interneto turinys – visa informacija, prekės ir paslaugos, pateiktos internete, taip pat ir žalingo (ribojamo) turinio bei neteisėto (draudžiamo, nepageidaujamo) turinio (pvz., neteisėtos intelektinės nuosavybės kopijos).

Interneto tarpininkai – subjektai, užtikrinantys interneto infrastruktūros funkcionavimą, teikiantys interneto prieigos, turinio talpinimo ir perdavimo paslaugas. Faktiškai interneto tarpininkai yra interneto prieigos paslaugų teikėjai, interneto portalai, kuriuose vartotojai gali pateikti savo informaciją.

Interneto domenų vardai – interneto adresų srities simboliniai pavadinimai, nustatantys interneto turinio teikėją, jo prekes, paslaugas ar informaciją.

Intelektinės nuosavybės pažeidimas – 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 73 straipsnyje nurodoma, kad autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimu laikomi veiksmai, kuriais pažeidžiamos bet kurios įstatymų saugomos autorių teisės, gretutinės teisės ar *sui generis* teisės. Lygiai taip pat intelektinės nuosavybės pažeidimais internete gali būti laikomi bet kokie intelektinės nuosavybės *teisių* pažeidimai. Tokius pažeidimus galima sutapatinti su neteisėtu intelektinės nuosavybės objektų atgaminimu, platinimu, naudojimu, t. y. tokiais veiksmais, kurie daro didelę žalą intelektinės nuosavybės teisių turėtojams bei visuomenei.

Neteisėta kopija – Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2 straipsnio 22 dalis nurodo, kad neteisėta kopija yra kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, pagaminta arba importuota į Lietuvos Respubliką be teisių subjektų ar jų tinkamai įgalioto asmens leidimo (nesudarius sutarties arba pažeidžiant joje nustatytas sąlygas, išskyrus Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nustatytus atvejus, kai kūrinys, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektas gali būti atgaminamas be leidimo), taip pat kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto kopija, kurioje be teisių subjektų leidimo panaikinta arba pakeista informacija apie teisių valdymą.

Atgaminimas – 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje teigiame, kad atgaminimas yra kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto (viso arba dalies) tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kokia forma, įskaitant elektroninę formą.

Viešas paskelbimas – intelektinės nuosavybės objekto viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku.

6. Tyrimo metodai

Moksliniame tiriamajame darbe naudojami analizės (taip pat dokumentų analizės), apibendrinimo ir lyginamasis metodai.

Užsienio valstybėse, skirtingai nei Lietuvoje, intelektinės nuosavybės pažeidimai internete sulaukė didesnio dėmesio. Kadangi visų tyrinėtojų aptarti neįmanoma, paminėtini tik

svarbiausi autoriai, skyrę dėmesio nagrinėjamai temai: Tanya Frances Aplin³, George B. Delta⁴, Jeffrey H. Matsuura⁵, Bernt P. Hugenholtz⁶, Denis Kelleher⁷, Pamela Samuelson⁸. Lietuvoje intelektinės nuosavybės pažeidimams dėmesio skyrė dr. Mindaugas Kiškis.

1. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PAŽEIDIMŲ INTERNETE POŽYMIAI IR SPECIFIKA

1.1 *Interneto samprata. Intelektinė nuosavybė internete ir pastangos ją užtikrinti*

Interneto ištakos siekia ankstyvąjį aštuntąjį dešimtmetį, kai Jungtinių Amerikos Valstijų Saugumo departamentas, norėdamas sujungti įvairias karines ir tyrimų bazes, įsteigė komunikacijos tinklą. Šiam projektui įgyvendinti buvo sukurta technologija, kuri leido sujungti įvairias kompiuterių sistemas tarpusavyje ir priskirti kiekvienai sistemos vietai skirtingą adresą. Devintajame praėjusiojo amžiaus dešimtmetyje Jungtinių Amerikos Valstijų Nacionalinis mokslo fondas išplėtė tinklą, prie savo superkompiuterių leisdamas prisijungti šalies kolegijoms ir universitetams. Greitai buvo suformuota ir elektroninio pašto koncepcija. Šis tinklas buvo skirtas persiųsti tekstinę informaciją ir egzistavo tik keli komerciniai vartotojai.

Per šį gana ilgą plėtros periodą internetą atrado neakademiniai ir nevyriausybiniai vartotojai. Nuo 1992-ųjų iki dabar jis sparčiai išaugo vartojimo apimtimi, dydžiu ir galimybėmis. Ši augimą lėmė spartus technologijų plėtimasis komunikacinių tinklų infrastruktūroje bei itin galingi ir pigūs personaliniai kompiuteriai. Šiuo metu internetas prieinamas visiems. Jis apjungia milijonus vartotojų ir yra milžiniška įvairių informacijos formų perdavimo sistema.

Šiandien interneto svetainė yra verslo vieta, dauguma bruožų atitinkanti materialią verslo įstaigą. Tinklalapiai yra nuolatiniam ryšyje su pasauliu. Dėl to internetas, anksčiau buvęs akademinė ir institucinė terpe, dabar įgijo ekonominę prasmę, kur plėtojamas verslas, uždirbami pinigai, siūlomos prekės ir paslaugos, vyksta pirkimo-pardavimo sandoriai.

³ Aplin, Tanya Frances. *Copyright law in the digital society: the challenges of multimedia*. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2005

⁴ Delta George B., Matsuura Jeffrey H. *Law of the Internet 2nd edition*. – New York: Aspen law & Business, 2005

⁵ Matsuura, Jeffrey H. *Managing intellectual assets in the digital age*. – Boston (Mass.) London: Artech House

⁶ Hugenholtz P. Bernt. *Adapting Copyright to the Information Superhighway // Information Law Series – 4. The Future of Copyright in a Digital Environment. Proceedings of the Royal Academy Colloquium rganized by the Royal Netherlands Academy of Sciences (KNAW) and the Institute for Information Law: (Amsterdam, 6-7 July 1995)*. The Hague London Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1996

⁷ Kelleher, Denis. *IT law in the European Union*. – London: Sweet & Maxwell, 1999

⁸ Samuelson Pamela. *Copyright and digital libraries, Communications of the ACM*, 1995

„Netolimoje ateityje mes turėsime kompiuterių sistemas, kuriose tūkstančiai ar net milijonai autorinių kūrinių – knygų, straipsnių, piešinių, žemėlapių, muzikos kūrinių, įrašų, kino filmų ir kitų intelektinės veiklos rezultatų – bus nuolatos talpinami kompiuterių serveriuose. Šios kompiuterių sistemos bus sujungtos laidais ar lazeriniais spinduliais, ar satelito signalais arba kitokiu būdu su kitais kompiuteriais visame pasaulyje. Kompiuteriai bus sujungti su vaizdavimo technika viešosiose institucijose, privačiose įmonėse ir namuose. Bet kuri kūrinį bus įmanoma peržiūrėti ir bet kas galės pasidaryti kūrinių kopijas tiesiog spausdami mygtukus. Daugeliu atvejų popierinių kopijų reikiamybė išnyks”. Tai prieš 25 metus prognozavo teisininkė Barbara Ringer⁹. Ši prognozė šiandien jau yra realybė. Internetu jau galime surasti visą Berno konvencijoje išdėstytą literatūros ir meno kūrinių katalogą. Iš tikrųjų intelektinės veiklos rezultatai internete jau išeina iš Berno konvencijos katalogo ribų. Dabar netgi viešas komentaras gali būti autorių teisių objektas. Intelektinės nuosavybės teisių turėtojai saugomi viso paketo išimtinių teisių. Nacionaliniai įstatymų leidėjai skirtingai nustato išimtinių teisių katalogus, išvardindami draudžiamus veiksmus. Kai kuriose šalyse įstatymuose įtvirtinti gana detalūs, informacinei visuomenei pritaikyti draudžiamų veiksmų apibrėžimai. Kitose valstybėse – platesni ir abstraktesni apibrėžimai, tokios sąvokos kaip „atgaminimas“, „platinimas“, „padarymas viešai prieinamu“. Dauguma išimtinių teisių yra pritaikytos įprastam intelektinės veiklos rezultatų naudojimui, tačiau elektroninės erdvės plėtra reiškia didelį intelektinės nuosavybės objektų naudojimo pasikeitimą. Šiandien masiškai platinamos kopijos ar siunčiami bei priimami signalai, fiksuojantys identišką informaciją pagal individualius pageidavimus į visus pasaulio taškus.

Vis dėlto, egzistuojantis intelektinės nuosavybės objektų teisėto naudojimo atvejų sąrašas ne visada atitinka šių dienų poreikius ir situacijas elektroninėje erdvėje. Internetas teisės aktų leidėjus priverčia spręsti dilemą: arba praplėsti, modifikuoti senas sąvokas, arba kitaip apibrėžti draudžiamų veiksmų katalogą, atsižvelgiant į naujosios erdvės ypatumus.

1.2 Intelektinės nuosavybės pažeidimų internete specifika

Internetas turi keletą techninių savybių, kurios padaro jį ypač derlinga dirva intelektinės nuosavybės problemoms rasti. Dėl elektroninio formato ir plačios interneto apimties daugybė žmonių yra tiek intelektinės nuosavybės objektų potencialūs resursai, iš kurių šie objektai plinta, tiek vartotojai. Iš tiesų žiniatinklio funkcijos yra pagrįstos galimybe platinti identiškas kompiuterio bylų kopijas. Dėl nepaprastų interaktyvių interneto galimybių, vartotojai gali modifikuoti informaciją, kurią jie pasiekia internetu ir platinti tobulas šios informacijos kopijas.

⁹ Barbara Ringer. The Use of Copyrighted Works in Information Storage and Retrieval Systems

Internetas – pasaulinis žiniatinklis – yra tinklas, sudarytas iš tinklų ir duomenų bazių, jis nėra ribotas jokiomis geografinėmis sienomis. Technologijos, kurios apribotą prieigą prie tam tikros informacijos yra vis dar kūrimo, tobulinimo, plėtojimo stadijose.

Kaip nurodo Denis Kelleher¹⁰, dar 1999 metais buvo paskelbti amerikiečių kompanijos „Cyveillance“ atliktų apklausų apie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus internete rezultatai. Keletas dažniausiai paminėtų atvejų yra tokie:

- 1) neteisėtas logotipų ir paveikslėlių naudojimas;
- 2) neteisėtas tekstinės medžiagos naudojimas;
- 3) neteisėtas juridinio asmens pavadinimo ar jam priklausančio produkto pavadinimo naudojimas metataguose;
- 4) kompiuterių programų, muzikos ir video rinkmenų piratavimas;
- 5) neteisėtas produktų platinimas ar pardavimas;
- 6) kadravimas (angl. – framing);
- 7) juridinio asmens pavadinimo naudojimas konkurento tinklalapyje;
- 8) domeno vardo neteisėtas naudojimas.

Intelektinės nuosavybės pažeidimu laikomas intelektinės nuosavybės objektų atgaminimas, platinimas, naudojimas, laikymas ir gabenimas be teisių turėtojo sutikimo ar nesant sutarties su teisių turėtoju. Pažeidimu laikytinas ir bet koks intelektinės nuosavybės įstatymų pažeidimas, įskaitant neturtinių teisių pažeidimus. Užsienio literatūroje¹¹ galime surasti intelektinės nuosavybės pažeidimų skirstymą į tokias rūšis:

- 1) tiesioginiai pažeidimai. Tai intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai, kai asmuo, neturėdamas teisių savininko leidimo, atlieka veiksmą, kurį turi teisę atlikti tik intelektinės nuosavybės teisių turėtojas. Tiesioginis pažeidimas padaromas tada, kai asmuo neteisėtai pasinaudoja bet kuria intelektinės nuosavybės teisių savininko išimtaine teise;
- 2) griežtos atsakomybės pažeidimams nereikalingas ketinimas ar ypatingas psichinis santykis ar net žinojimas, kad tokiu elgesiu pažeidžiama teisė;
- 3) prisidėjimas prie pažeidimo – atsakomybė už dalyvavimą pažeidžiant autorių teises, kai asmuo, žinodamas, jog pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, įtikina, paskatina kitą asmenį daryti pažeidimą ar materialiai prisideda prie kito asmens daromo pažeidimo (solidari atsakomybė);
- 4) netiesioginis pažeidimas. Asmuo gali būti atsakingas už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, jeigu jis teikia kitiems asmenims priemones pažeidimo

¹⁰ Denis Kelleher. *IT law in the European Union*. – London: Sweet & Maxwell, 1999. P. 28.

¹¹ N. Stephan Kinsella. *Copyright Infringement and Internet Service Providers* // http://www.kinsellalaw.com/publications/kinsella_shsl-copyright-isp-1996.pdf [žiūrėta 2007-11-30]

veiksmams atlikti. Pasitaikė ne vienas atvejis, kai ieškiniai dėl netiesioginių intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų buvo pareikšti interneto paslaugų teikėjams;

- 5) baudžiamasis teisės pažeidimas – autorių teisių pažeidimas, padaromas tyčia ir dėl komercinės naudos ar asmeninės finansinės gerovės.

Kitas literatūroje¹² nurodomas skirstymas, pabrėžiantis pažeidimų *internet* specifika, yra intelektinės nuosavybės pažeidimų klasifikavimas į tokias rūšis:

- tradiciniai intelektinės nuosavybės pažeidimai, kurių padarymo erdvė ir įrankis yra internetas;
- specifiniai (netradiciniai) intelektinės nuosavybės pažeidimai, padaromi *tik* internete:
  - o intelektinės nuosavybės objektų kopijų platinimas kompiuterių tinklais (įskaitant P2P tinklus);
  - o įrankių intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams daryti platinimas ir neleistini veiksmai su jais;
  - o nuorodų, nukreipiančių į neteisėtas intelektinės nuosavybės objektų kopijas, skelbimas ir platinimas;
  - o techninių apsaugos priemonių ir informacijos apie teisių valdymą pažeidimai.

Pažeidimai gali būti padaromi tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais. Pažeidimus komerciniais tikslais įprasta vadinti intelektinės nuosavybės „piratavimu“. Dr. Mindaugas Kiškis teigia, kad ši sąvoka apibūdinti intelektinės nuosavybės pažeidimus internete yra ypač tinkama todėl, kad intelektinės nuosavybės „piratai“ grobia ir išnaudoja svetimus intelektinės nuosavybės objektus, beveik neįdėdami jokių pastangų šioms vertybėms sukurti. Intelektinės nuosavybės objektų sukūrimo sąnaudos dažniausiai yra labai didelės, o intelektinės nuosavybės objektų neteisėto atgaminimo sąnaudos nepalyginti mažesnės, ypač internete¹³.

Intelektinės nuosavybės pažeidimai, tokie kaip dalijimasis muzikos kūriniais, internete yra nesuvaldomi. Kopijų padarymas nieko nekainuoja, o kopijuoti internete galima anonimiškai. Muzikos įrašų kompanijos teigia, kad tokie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai atneša kompanijoms milijardinius nuostolius. Interneto vartotojai parsisiunčia ir platina nelegalias muzikos kopijas elektronine forma. Po kiekvieno neteisėto bylos parsisiuntimo interneto vartotojas turi nieko nekainuojančią muzikos kūrinio kopiją, o atlikėjas

---

¹² M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītilis. *Teisės informatika ir informatikos teisė*. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006.

¹³ M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītilis. *Teisės informatika ir informatikos teisė*. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 78.

negauna jokio atlygio. Tokių pažeidimų grėsmė slopina paskatas kurti daugiau muzikos kūrinių ar išleisti daugiau įrašų ir tai suponuoja žalą visuomenei.

1.3 Intelektinės nuosavybės apsaugos internete teisinis reglamentavimas

Šiame darbe analizuojami tik tie tarptautiniai, regioniniai ir nacionaliniai teisės aktai, kurie yra labiausiai susiję su nagrinėjama tema, t.y. su intelektinės nuosavybės pažeidimais internete.

1.3.1 Tarptautiniai teisės aktai intelektinės nuosavybės apsaugos elektroninėje erdvėje srityje

- 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos;
- 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS);
- 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis;
- 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis.

Iš interneto tobulėjimo ir plėtros perspektyvų svarbiausi tarptautinės teisės aktai vis dėlto yra Berno konvencija ir TRIPS. Šių teisės aktų galimos pataisos ir papildymai turėtų didžiausios įtakos elektroninių tinklų ir operacijų plėtrai.

1886 m. Berno konvencijos 9 straipsnyje nustatyta, kad „Konvencijos saugomų literatūros ir meno kūrinių¹⁴ autoriai turi išimtinę teisę leisti atgaminti šiuos kūrinius bet kokia forma ar būdu“.

TRIPS 10 straipsnis kompiuterių programas priskiria „literatūros kūriniams“ pagal Berno konvenciją. 10 straipsnis taip pat nustato, kad duomenų ar kitokios medžiagos rinkiniai, mašinos skaitoma ar kitokia forma, kurie dėl turinio pasirinkimo ar išdėstymo yra intelektiniai kūriniai, turi būti saugomi kaip intelektiniai kūriniai.

1996 metais Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos iniciatyva surengtoje diplomatinėje konferencijoje buvo priimtos dvi naujos tarptautinės sutartys – PINO autorių teisių sutartis ir PINO atlikimų ir fonogramų sutartis, skirtos atitinkamai autorių teisių apsaugai ir atlikėjų bei fonogramų gamintojų apsaugai. Šios tarptautinės sutartys gerokai

---

¹⁴ Sąvoka „literatūros ir meno kūriniai“ apima kiekvieną literatūros, mokslo ir meno kūrinį, koks bebūtų jo išraiškos būdas ar forma: knygas, brošiūras ir kitus literatūros kūrinius; paskaitas, kalbas, pamokslus ir kitus tokios rūšies kūrinius; dramos ir dramos-muzikos kūrinius; choreografijos kūrinius ir pantomimas; muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto; kinematografijos kūrinius, kuriems prilyginami analogiškais kinematografijos būdais gauti kūriniai; piešimo, tapybos, architektūros, skulptūros, graviravimo ir litografijos kūrinius; fotografijos kūrinius, kuriems prilyginami analogiškais fotografijai būdais gauti kūriniai; taikomosios dailės kūrinius; iliustracijas, žemėlapius, planus, eskizus ir plastikos kūrinius, susijusius su geografija, topografija, architektūra ar mokslu.

modernizuoja tarptautinę autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą ir patobulina kovos su piratavimu priemones pasauliniu mastu.

1996 m. *Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutarties* 8 straipsnis panašiai kaip ir kiti teisės aktai apibūdina teisę viešai paskelbti kūrinį. Šio straipsnio nuostatos teigia, kad literatūros ir meno kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti bet koku būdu viešai paskelbti savo kūrinius, paskelbiant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant tų kūrinių padarymą viešai prieinamais tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tačiau šioje sutartyje taip pat nurodomas 8 straipsnio paaiškinimas: „vien tik suteikimas fizinių priemonių, kurios leidžia kūriniui būti viešai paskelbiamam, negali būti suvokiamas kaip kūrinio paskelbimas pagal šią Sutartį ar Berno konvenciją“. Taip pat teigiama, kad niekas netrukdo Susitariančiajai šaliai taikyti Berno konvencijos 11 bis straipsnio 2 dalies nuostatų: „Sąjungos šalių įstatymai gali nustatyti teisių (šiuo atveju ir teisės viešai skelbti kūrinius) įgyvendinimo sąlygas, tačiau tos sąlygos bus taikomos tik tose šalyse, kurios jas nustatė. Šios sąlygos joku būdu negali pažeisti nei asmeninių neturtinių autoriaus teisių, nei jo teisės gauti teisingą honorarą, kurį, nesant susitarimo, nustato kompetentinga institucija“. Sutarties nuostatos leidžia šalims savo įstatymuose nustatyti ir išplėsti apribojimų ir išimčių taikymą skaitmeninei aplinkai.

Teisė viešai paskelbti kūrinį turėtų reikšti: kūrinių siūlymą ar prieigos prie jų teikimą, kartu persiunčiant kūrinį vartotojui, jeigu persiuntimas vykdomas. Kūrinio paskelbimas viešai turėtų būti toks, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tai apima situacijas „pagal pareikalavimą“, kai, pavyzdžiui, tinklapyje siūloma parsisiųsti MP3 formato rinkmenas, ir tai galima padaryti bet kuriuo metu. Be to, viešas kūrinio paskelbimas reiškia kūrinių platinimą per elektroninio pašto sistemas (pvz., straipsnių siuntimą užsiregistravusiems gauti naujienas vartotojams) ar *peer-to-peer* tinklus¹⁵.

Sutarties 11 straipsnis yra skirtas techninėms apsaugos priemonėms, kuriame nustatoma, kad Susitariančiosios šalys numato tinkamą teisinę apsaugą ir veiksmingas teises priemones, neleidžiančias pašalinti ar išvengti techninių apsaugos priemonių, kurias pagal Sutartį ar Berno konvenciją autoriai naudoja savo teisėms įgyvendinti ir kurios apriboja neteisėtus veiksmus, t. y. kūrinių naudojimą be autoriaus leidimo ar pažeidžiant įstatymą.

Nuostatos apie išipareigojimus, susijusius su informacija apie teisių valdymą, buvo perkeltos ir į Europos Bendrijos teisės aktus. Jos atsispindi 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2001/29/EB dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo 7 straipsnyje. Sutarties 12 straipsnyje įtvirtinta, kad

---

¹⁵ J. Reinbothe & S. Von Lewinski, *The WIPO Treaties 1996*. – London, Butterworth's, 2002. P. 108, 110, 338, 369.

„Susitariančiosios Šalys numato tinkamas ir veiksmingas teises priemones prieš kiekvieną asmenį, kuris sąmoningai atliko kurį nors iš toliau nurodytų veiksmų, žinodamas arba turėdamas pagrindo žinoti, kad jo veiksmai sukels, leis padaryti, palengvins ar nulsėps kokios nors šioje Sutartyje ar Berno konvencijoje numatytos teisės pažeidimą:

i) neturėdamas tam leidimo panaikina ar pakeičia kokią nors elektroninę informaciją apie teisių valdymą;

ii) be leidimo platina, platinimo tikslais importuoja, transliuoja ar viešai skelbia kūrinius ar jų kopijas žinodamas, kad elektroninė informacija apie teisių valdymą be leidimo buvo panaikinta ar pakeista“.

1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartyje apibūdinamos išimtinės atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisės. Šio darbo kontekste svarbiausios yra atgaminimo teisė (Sutarties 7 ir 11 straipsniai) ir teisė padaryti atlikimų įrašus bei fonogramas viešai prieinamus (Sutarties 10 ir 14 straipsniai). Sutartyje nustatoma, kad atlikėjai/fonogramų gamintojai turi išimtinės teises leisti bet koku būdu ar forma, tiesiogiai ar netiesiogiai atgaminti savo atlikimus, įrašytus į fonogramas (7 str.)/ atgaminti fonogramas (11 str.). Be to, atlikėjai/ fonogramų gamintojai turi išimtinės teises leisti padaryti viešai prieinamus jų atlikimus, įrašytus į fonogramas (10 str.)/ padaryti viešai prieinamas fonogramas (14 str.), perduodant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų jas pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku.

Sutarties nuostatos, skirtos techninėms apsaugos priemonėms ir informacija apie teisių valdymą yra lygiai tokios pačios kaip ir PINO autorių teisių sutartyje.

1.3.2 Regioninis reglamentavimas: Europos Sąjungos teisės aktai

- 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo;
- 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva);
- 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos;
- 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterinių programų teisinės apsaugos.

2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2001/29/EB dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo

Direktyvos 5 konstatuojamojoje dalyje taikliai pastebėta, kad technologijų plėtra padaugino ir pajvairino kūrybos, gamybos ir naudojimo kryptis. Galiojantys autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymai turėtų būti pakeisti ir papildyti, kad atitinkamai atspindėtų ekonomikos realybes, naujas naudojimo formas. Direktyva reglamentuoja teisinę *autorių teisių ir gretutinių teisių* apsaugą vidaus rinkos sistemoje, ypač atsižvelgiant į informacinę visuomenę. Šis teisės aktas koncentruojamas ties trimis svarbiausiomis teisėmis: atgaminimo teise (2 str.), teise viešai paskelbti kūrinius, įskaitant teisę kitus objektus padaryti viešai prieinamus (3 str.), platinimo teise (4 str.). Šias teises galėtume pavadinti specialiosiomis intelektinės nuosavybės teisėmis internete.

Atgaminimo teisė. Teisė kontroliuoti kūrinių atgaminimą yra pagrindinė išimtinė autorių teisė. Direktyva nurodo, kad valstybės narės nustato išimtinę teisę leisti arba uždrausti tiesiogiai ar netiesiogiai, laikinai ar nuolat bet kuriuo būdu ir bet kuria forma atgaminti visą arba iš dalies: autoriams – savo kūrinius, atlikėjams – savo atlikimų įrašus, fonogramų gamintojams – savo fonogramas, filmų pirmojo įrašo gamintojams – jų filmų originalus ir kopijas, transliuojančiosioms organizacijoms – savo transliacijų įrašus nepaisant to, ar tos transliacijos perduotos laidais ar eteriu, įskaitant kabelinį ar palydovinį perdavimą. Lygiai tokiems pat teisių turėtojams Direktyva nustato išimtinę teisę viešai paskelbti kūrinius, įskaitant teisę kitus objektus padaryti viešai prieinamus. Taip pat Direktyvos 5 straipsnyje išdėstyti atvejai, kada valstybės narės gali nustatyti išimtis ir apribojimus Direktyvos 2 straipsnyje nustatytos atgaminimo teisės atžvilgiu.

Direktyvos 38 konstatuojamojoje dalyje sakoma, kad skaitmeninis kopijavimas asmeniniais tikslais tikriausiai bus labiau paplitęs ir turės didesnę ekonominę poveikį. Dėl to turėtų būti deramai atsižvelgiama į skaitmeninio ir analoginio asmeninio kopijavimo skirtumus ir tam tikrais atžvilgiais jie turėtų būti skiriami. Valstybėms narėms leidžiama nustatyti atgaminimo teisei išimtis ir apribojimus, tačiau kartu turėtų būti nustatoma teisinga kompensacija.

Teisė viešai paskelbti kūrinius, įskaitant teisę kitus objektus padaryti viešai prieinamus. Paprasčiausiai padarant intelektinės nuosavybės objektą viešai prieinamą, stipriai pažeidžiamos teisių turėtojų teisės. Kūrinių paskelbus internete, vartotojai bus mažiau linkę nusipirkti teisėtą kopiją, jeigu bus galima gauti ją nemokamai. Direktyvoje teigiama, kad valstybės narės nustato autoriams išimtinę teisę leisti arba uždrausti bet kokį savo kūrinių viešą skelbimą laidais ar bevielėmis ryšio priemonėmis, įskaitant savo kūrinių padarymą viešai

prieinamais tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Nurodytosios teisės nebus išnaudotos jokiai Direktyvos 3 straipsnyje nustatytu viešo paskelbimo ar padarymo viešai prieinamu veiksmu.

Platinimo teisė. Valstybės narės nustato autoriams išimtinę teisę leisti arba uždrausti bet kokią viešą jų kūrinių originalo ar jo kopijų platinimą parduodant ar kitais būdais. Kūrinio originalo ar jo kopijų platinimo teisė nėra laikoma išnaudota Bendrijoje, išskyrus tuos atvejus, kai teisių turėtojas Bendrijoje pirmą kartą tą objektą parduoda ar kitaip perleidžia jo nuosavybę arba tai daroma jo sutikimu.

Direktyvos 29 konstatuojamojoje dalyje teigiama, kad teisių išnaudojimo klausimas neiškyla paslaugų ir ypač internetinių (on-line) paslaugų atveju. Tas pats pasakytina ir apie kūrinio ar kito objekto materialią kopiją, kurią teisių turėtojui leidus padaro tokios paslaugos naudotojas. Kiekviena internetinė (on-line) paslauga iš tiesų yra veiksmas, kuriam turėtų būti gautas leidimas tais atvejais, kai autorių teisės ar gretutinės teisės tai nustato.

Techninės apsaugos priemonės. Direktyva yra svarbi ir techninių apsaugos priemonių atžvilgiu. Valstybės narės yra įpareigojamos nustatyti teisinę apsaugą nuo bet kokių veiksmingų techninių priemonių šalinimo ar vengimo, kuriuos asmuo daro žinodamas ar turėdamas pagrindo žinoti, kad jis tokio tikslo siekia. Valstybės narės turi nustatyti tinkamą teisinę apsaugą, kad nebūtų gaminami, importuojami, platinami, parduodami, nuomojami, reklamuojami pardavimui ar nuomai arba laikomi komerciniams tikslams įtaisai, gaminiai ar sudedamosios dalys arba nebūtų teikiamos paslaugos:

- a) kurie yra skatinami parduoti, reklamuojami ar parduodami techninių apsaugos priemonių šalinimo ar vengimo tikslais, arba
- b) kurių paskirties ar panaudojimo komerciniu požiūriu svarba yra ribota, išskyrus jų paskirtį ar panaudojimą veiksmingų techninių apsaugos priemonių šalinimui ar vengimui, arba
- c) kurie yra pirmiausia suprojektuoti, pagaminti, pritaikyti ar atliekami tam, kad leistų ar palengvintų šalinti bet kokias veiksmingas technines apsaugos priemones arba jų vengti.

Informacija apie teisių valdymą. Valstybės narės turi nustatyti tinkamą teisinę apsaugą nuo kiekvieno asmens, kuris sąmoningai, be leidimo atlieka kurį nors iš šių veiksmų:

- a) panaikina arba pakeičia kokią nors elektroninę informaciją apie teisių valdymą;
- b) platina, platinimo tikslais importuoja, transliuoja, viešai paskelbia arba padaro viešai prieinamus saugomus kūrinius ar kitus objektus, kuriuose be leidimo panaikinta arba pakeista elektroninė informacija apie teisių valdymą, jei toks asmuo žino arba turi

pagrindo žinoti, kad taip darydamas jis skatina, leidžia, lengvina ar slepia įstatymo nustatytų autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimą.

2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva)

Paslaugų teikėjai turi tam tikromis aplinkybėmis imtis priemonių, kad užkirstų kelią nelegaliai veiklai arba ją sustabdytų. Direktyva Nr. 2000/31/EB turėtų būti tinkamas pagrindą sukurti greitas ir patikimas procedūras, kurios panaikintų arba atimtų prieigą prie neteisėtos informacijos.

Elektroninės komercijos direktyvos 12 -14 straipsniai yra skirti interneto paslaugų teikėjų atsakomybei ir nustato interneto paslaugų teikėjų atsakomybės išimtis, esant tam tikroms sąlygoms. Direktyvos 12 straipsnis reglamentuoja atvejus, kai interneto paslaugų teikėjas veikia kaip „*paprastas perdavimo kanalas*“. Kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už perduodamą informaciją, jeigu teikėjas: neinicijuoja perdavimo, neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. Tokie perdavimo ir prieigos suteikimo veiksmai aprėpia automatinį, tarpinį ar trumpalaikį perduodamos informacijos saugojimą, jei tai daroma tik siekiant atlikti perdavimą ryšių tinklu ir tik tuo atveju, kai informacija nėra saugoma ilgiau, nei pagrįstai būtina perdavimui atlikti. Taigi šioje Direktyvoje nustatytos atsakomybės išimtys taikomos tik tada, kai informacinės visuomenės paslaugų teikėjo veikla apsiriboja eksploatavimo techniniu procesu ir prieigos prie ryšių tinklo, kuriuo perduodama arba kuriame laikinai saugoma trečiųjų šalių suteikta informacija, suteikimu tik tam, kad perdavimas būtų efektyvesnis. Ši veikla yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, o tai reiškia, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjas neturi žinių apie perduodamą arba saugomą informaciją ir negali jos kontroliuoti¹⁶.

Direktyvos 13 straipsnis susijęs su informacijos saugojimu „*spartinimo*“ (angl. *caching*) tikslams. Kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už tos informacijos automatinį, tarpinį arba laikiną saugojimą, kuris atliekamas tik tam, kad tolesnis informacijos perdavimas paslaugos gavėjams jų prašymų būtų

¹⁶ 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje 42 konstatuojamoji dalis.

spartesnis, bet tik tada, jei: teikėjas nekeičia informacijos, teikėjas laikosi prieigos prie informacijos sąlygų, teikėjas laikosi taisyklių dėl informacijos atnaujinimo, nurodytų verslo srityje priimtina ir plačiai naudojamu būdu, teikėjas nekliudo teisėtai naudotis technologija, kurią verslas plačiai pripažįsta ir naudoja, siekdamas gauti duomenų apie informacijos naudojimą ir teikėjas skubiai imasi priemonių panaikinti arba atimti galimybę pasiekti informaciją, kurią saugojo, sužinojęs, kad pradinis perdavimo šaltinis pašalintas iš tinklo arba atimta galimybė jį pasiekti arba kad jį pašalinti arba atimti galimybę jį pasiekti įsakė teismas arba administracinė institucija.

Pažymėtina, kad paslaugos teikėjas gali pasinaudoti numatytais „paprasto perdavimo kanalo“ ir „spartinimo“ išimtimis, kai jis *niekaip* neprisideda prie perduodamos informacijos. Be kita ko, tam reikalinga sąlyga, kad paslaugos teikėjas perduodamos informacijos nekeistų. Šis reikalavimas netaikomas techninio pobūdžio manipuliacijoms, kurios vyksta perdavimo metu, kadangi jos nekeičia perduodamosios informacijos vientisumo ir turinio. Paslaugos teikėjas, kuris sąmoningai bendradarbiauja su vienu iš savo paslaugos gavėjų tam, kad galėtų atlikti neteisėtus veiksmus, peržengia „paprasto perdavimo kanalo“ arba „spartinimo“ veiklos ribas ir todėl negali pasinaudoti numatytais atsakomybės už šią veiklą išimtimis.

Interneto paslaugų teikėjų atsakomybės apribojimais, nustatyti šioje Direktyvoje, neturi įtakos galimybei taikyti įvairius draudimus. Tokie draudimai konkrečiai gali būti teismų arba administracinių institucijų priimti sprendimai, kuriais reikalaujama nutraukti bet kokius pažeidimus arba užkirsti jiems kelią, įskaitant neteisėtos informacijos panaikinimą arba galimybės ją pasiekti atėmimą.

Norėdamas pasinaudoti atsakomybės apribojimu, informacinės visuomenės paslaugos, kurią sudaro informacijos saugojimas, teikėjas, gavęs faktinių žinių arba sužinojęs apie neteisėtą veiklą, privalo nedelsdamas imtis priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ja naudotis. Direktyva valstybėms narėms palieka teisę nustatyti specifinius reikalavimus, kuriuos reikia nedelsiant patenkinti prieš panaikinant informaciją arba atimant galimybę ją pasiekti¹⁷.

Gali susidaryti įspūdis kad Elektroninės komercijos direktyvos 12 ir 13 straipsniai „persidengia“ su Informacinės visuomenės direktyvos 5 straipsnio 1 dalimi¹⁸. Elektroninės komercijos direktyvos 50 konstatuojamojoje dalyje pabrėžta, jog yra „svarbu, kad ši direktyva ir Direktyva dėl kai kurių autorių ir susijusių teisių informacinėje visuomenėje aspektų

¹⁷ Direktyvos Nr. 2000/31/EB 14 straipsnis

¹⁸ „2 straipsnyje minėtiems laikiniams atgaminiimo veiksams, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai ir kartu – būtina bei svarbi technologinio proceso dalis, kurių vienintelis tikslas yra sudaryti sąlygas tarpininkui perduoti tinkle tretiesiems asmenims arba teisėtai naudoti kūrinių ar kitą objektą ir kurie atskirai nėra ekonominiu atžvilgiu svarbūs, 2 straipsnyje nustatytos teisės netaikomos“.

derinimo įsigaliojusių per panašų laikotarpį, kad būtų sukurta aiški taisyklių, kurios yra svarbios Bendrijos lygiu sprendžiant tarpininkų atsakomybės už autorių ir susijusių teisių pažeidimus klausimą, sistema“. Informacinės visuomenės direktyvos 16 konstatuojamojoje dalyje sakoma, kad atsakomybė už veiklą tinklo aplinkoje yra susijusi ne tik su autorių ir gretutinių teisių pažeidimais, bet ir su kitais dalykais, kaip antai šmeižtas, klaidinanti reklama ar prekės ženklo pažeidimas, ir yra horizontaliai reglamentuojama 2000 m. birželio 8 d. Elektroninės komercijos direktyvoje, kuri išaiškina ir derina įvairius su informacinės visuomenės paslaugomis susijusius teisinius klausimus. Informacinės visuomenės direktyva nepažeidžia Elektroninės komercijos direktyvos nuostatų dėl atsakomybės. Tai reiškia, kad kuomet konkrečius klausimus reglamentuoja Elektroninės komercijos direktyva, tuomet Informacinės visuomenės direktyvos nuostatos netaikomos. Ir atvirkščiai, kai Elektroninės komercijos direktyva tam tikrų atvejų nereguliuoja, tuomet gali būti taikomos Informacinės visuomenės direktyvos nuostatos. Jeigu Elektroninės komercijos direktyvos 12 ir 13 straipsniai skirti *interneto paslaugų teikėjų* atsakomybės išimties nustatymui „*paprasto perdavimo kanalo*“ ir „*spartinimo*“ atvejais, tai Informacinės visuomenės direktyvos 5 straipsnio 1 dalis turėtų būti taikoma ne interneto tarpininkams, o vartotojams naršymo ir spartinimo, atsarginio informacijos saugojimo (angl. *caching*) asmeniniame kompiuteryje atvejais¹⁹.

1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos

Direktyva²⁰ taikoma duomenų bazių bet kokio pobūdžio teisei apsaugai. Direktyvoje terminas „duomenų bazė“ reiškia pavienių darbų, duomenų ar kitokios metodiškai arba sistemingai sutvarkytos ir individualiai elektroniniu arba kitokiu būdu prieinamos medžiagos rinkinius. Duomenų bazės, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą, yra autoriaus intelektualinės veiklos rezultatas, yra saugomos autorių teisių. Direktyvos 5 straipsnyje nustatyta, kad autorių teisių saugomos duomenų bazės atžvilgiu duomenų bazės autorius turi išskirtinę teisę pats arba per įgaliotą asmenį laikinai arba nuolat bet kokiomis priemonėmis ir bet kokia forma dauginti visą duomenų bazę arba jos dalį (5 straipsnio *a* punktas), bet kokia

¹⁹ Aplin, Tanya Frances. *Copyright law in the digital society : the challenges of multimedia*. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2005. P. 108-109.

²⁰ Kai kurie autoriai Direktyvą įvardijo kaip „multimedijos direktyvą“, manydami, kad jos teikiama apsauga turėjo apimti ir ypač svarbią šandienos visuomenėje multimedijos produkciją. Iš tiesų turint galvoje labai plačią duomenų bazės sąvoką, galima argumentuoti, kad multimedijos kūrinys taip pat laikytinas duomenų baze. Požymis (*duomenų bazės požymiai: duomenų bazės turinį sudarantys elementai turi būti pavieniai; šie elementai turi būti sistemingai ar metodiškai išdėstyti; elementai turi būti individualiai pasiekiami*), kad duomenų bazę sudarantys elementai turi būti pavieniai, čia vaidina lemiamą vaidmenį. Multimedijos kūrinių kategorija apima labai platų objektų ratą, kurie pasižymi skirtingais požymiais.

forma platinti visuomenei duomenų bazes arba jų kopijas (5 straipsnio c punktas). Pažymėtina, kad Direktyva nesuteikia išimties dauginti *elektroninę* duomenų bazę net ir asmeniniais tikslais.

Siekiant apsaugoti investicijas į duomenų bazių gamybą, ypač tais atvejais, kai duomenų bazės negali saugoti tradicinės autorių teisės, nustatyta speciali duomenų bazių, kurios atitinka specialiuosius kriterijus, t. y. tuos, kurie rodo, kad buvo padarytos pakankamai didelės duomenų bazės duomenų gavimo, tikrinimo ir pateikimo kokybinės ir (arba) kiekybinės investicijos, *sui generis* teisinė apsauga. Direktyvos 7 straipsnio 1 dalis duomenų bazių gamintojams suteikia teisę neleisti perkelti ir (arba) panaudoti visos tokių duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies. Pagal to paties straipsnio 5 dalį, pasikartojantis ir sistemingas duomenų bazės nedidelių dalių perkėlimas ir (arba) panaudojimas, reikalaujantis veiksmų, kurie nebūdingi normaliam duomenų bazių naudojimui arba kurie nepagrįstai pažeidžia teisėtus duomenų bazės sudarytojo interesus, nėra leidžiamas. Perkėlimo veiksmai, kitaip tariant, duomenų bazės duomenų transformavimas į kitą lygmenį ir panaudojimo veiksmai, arba duomenų bazės duomenų padarymas prieinamais visuomenei, turintys poveikį visai tokiai duomenų basei arba pakankamai didelei jos daliai, reikalauja jos sudarytojo leidimo, net kai jis savo duomenų bazę padarė – visą ar iš dalies – prieinamą visuomenei arba leido konkrečiai trečiajai šaliai (arba konkrečioms trečiosioms šalims) platinti ją viešai. „Perkėlimo“ ir „panaudojimo“ sąvokos Direktyvos 7 straipsnio prasme reiškia bet kokią be leidimo įvykdytą visos ar dalies duomenų bazės duomenų pasisavinimo ir viešo platinimo veiksmą. Šios sąvokos nereiškia, kad turi būti tiesioginė prieiga prie susijusios duomenų bazės. Tokių sąvokų, kaip antai „bet kokiomis priemonėmis ir bet kokia forma“ ir „bet kokia forma pateikimas visuomenei“, vartojimas Direktyvoje rodo, kad Bendrijos teisės aktų leidėjai siekė sąvokoms „perkėlimas“ ir „panaudojimas“ suteikti plačią prasmę. Todėl, atsižvelgiant į Direktyvos siekiamą tikslą, šios sąvokos nurodo bet kokią veiksmą, kuriuo be duomenų bazės sudarytojo leidimo investicijų rezultatai pasisavinami arba padaromi prieinamais visuomenei, taip atimant iš jo galimybę gauti atlyginimą, kuris padengtų investicijų sąnaudas.

Duomenų bazių teisinės apsaugos direktyvos nuostatas detaliai aiškina Europos Bendrijų Teisingumo Teismas byloje *The British Horseracing Board Ltd. ir kt. v. William Hill Organization Ltd.*²¹ Direktyvos nuostatų taikymas toliau bus minimas darbe kalbant apie interneto turinio vaizdo, interneto svetainių teisinę apsaugą bei nuorodas.

2007 m. spalio 22 d. Ramūnas Birštonas MRU Civilinės ir komercinės teisės katedroje apgynė disertaciją „Duomenų bazių teisinė apsauga“. Savo disertacijoje dr. R.

---

²¹ C-203/02, *The British Horseracing Board Ltd. ir kt. v. William Hill Organization Ltd.*, OJ C 6, 08.01.2005. P. 4.

Birštonas pažymi, kad „ypatingą svarbą duomenų bazės sąvokos taikymas įgijo skaitmeninėje aplinkoje. Ne vienoje byloje duomenų bazėmis laikytos internetinės svetainės bei internetinių nuorodų rinkiniai. Kadangi didžioji internete patalpintos medžiagos dalis yra pasiekama būtent per interneto svetaines, duomenų bazių teisinė apsauga virsta galingu faktoriumi, galinčiu padaryti milžinišką įtaką interneto funkcionavimui ir tolimesniam vystymuisi. Ši įtaka ypač padidėja dėl to, jog duomenų bazės gana lengvai gauna *sui generis* teisinę apsaugą, kuri yra gerokai stipresnė nei autorių teisių apsauga“²².

1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva Nr. 91/250/EEB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos

Direktyva kompiuterių programoms nustato tokią autorių teisių apsaugą kaip ir literatūros kūriniams, apibrėžtiems pagal Berno konvenciją dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos. Tokia apsauga taikoma kompiuterio programos išraiškai bet kokia forma. Kompiuterio programai taikoma apsauga, jei ji yra originali – paties autoriaus intelektualinės veiklos rezultatas. Pagal Direktyvos 4 straipsnį, autoriaus teisių turėtojo išimtinės teisės apima teisę pačiam arba leisti kitam nuolat arba laikinai bet kokiomis priemonėmis ir forma atgaminti visą kompiuterio programą arba jos dalį, taip pat bet kuria forma viešai platinti ir nuomoti kompiuterio programos originalą arba jos kopijas. Jei kompiuterio programos įdiegimui, peržiūrėjimui, paleidimui, perdavimui ar saugojimui būtinas atgaminimas, tokiems veiksams reikia gauti autoriaus teisių turėtojo leidimą.

Vien tik sėkmingas intelektualinės nuosavybės teisės normų harmonizavimas nebus pakankama prielaida visiškai globalinės informacinės infrastruktūros plėtrai. Harmonizavimas yra tik pirmasis žingsnis, tačiau toliau turi sekti tarptautines komercines operacijas ir sandorius reglamentuojančių teisės normų pakeitimai, kuriais būtų pripažįstama, kad intelektualinės nuosavybės sandoriai ir operacijos su šiais objektais tampa plataus vartojimo objektų operacijomis. Tik toks pripažinimas leis intelektualinės nuosavybės teisės nuostatoms būti pakankamai lanksčioms ir leis internetui plėtotis saugiai pilnu pajėgumu.

1.3.3 Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys intelektualinės nuosavybės pažeidimus elektroninėje erdvėje

1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas

---

²² Ramūnas Birštonas. Duomenų bazių teisinė apsauga. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė, Mykolo Romerio universitetas – Vilnius, MRU, 2007. P. 40.

1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo²³ (toliau – ATGTĮ) Nr. VIII-1185 15 straipsnyje išdėstytos autorių turtinės teisės. Autorius turi išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus:

- 1) atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- 2) išleisti kūrinį;
- 3) versti kūrinį;
- 4) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- 5) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- 6) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- 7) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- 8) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Bet koks kūrinio originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu (išskyrus ATGTĮ numatytus atvejus)²⁴.

ATGTĮ panašias išimtinės teises (tik jų sąrašas trumpesnis) suteikia atlikėjams (ATGTĮ 53 str.), fonogramų gamintojams (ATGTĮ 54 str.), transliuojančiosioms organizacijoms (ATGTĮ 56 str.) bei audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojams (ATGTĮ 57 str.).

Šio darbo kontekste svarbiausios teisės yra: teisė atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu bei teisė viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Teisė atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu ir teisė viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete). Autorių teisių ar gretutinių teisių subjektas turi išimtinę teisę leisti arba uždrausti atgaminti ir viešai skelbti kūrinius ar gretutinių teisių objektus internete: kompiuterių programas, grafinius vaizdus, tekstines bylas ir kitas elektronines rinkmenas, pavyzdžiui, knygas ar muzikos įrašus (šiuo atveju, *atlikėjas* turi išimtinę teisę leisti arba uždrausti atgaminti atlikimo įrašą, padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą²⁵ (ATGTĮ 53 str. 1 d.); *fonogramų gamintojas* turi išimtinės teises leisti arba

²³ 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas Nr. VIII-1185 // Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598.

²⁴ 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 15 str. 2 d. // Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598.

²⁵ „Šio straipsnio 1 d. 4 punkte nurodyta teisė padaryti atlikimo įrašą viešai prieinamą apima jo perdavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir

uždrausti atgaminti fonogramą, padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinamą²⁶ (ATGTĮ 54 str. 1 d.)), audiovizualinius kūrinius (audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojas turi išimtinės teises leisti arba uždrausti atgaminti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopiją, viešai skelbti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą, padaryti audiovizualinio kūrinio (filmo) įrašą ar jo kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete) (ATGTĮ 57 str. 1 d.)), transliacijų įrašus (transliuojančiosios organizacijos turi išimtinės teises leisti arba uždrausti įrašyti savo transliacijas, atgaminti savo transliacijų įrašus, padaryti transliacijų įrašus ar jų kopijas viešai prieinamus, įskaitant perdavimą kompiuterių tinklais (internete) (ATGTĮ 56 str. 1 d.)).

Elektroninės rinkmenos (kompiuterių programos, grafinio vaizdo, nuotraukos elektroninė forma ir pan.) išsaugojimas kompiuterio atmintyje yra laikomas atgaminimu. ATGTĮ 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžta atgaminimo sąvoka: *atgaminimas* – kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto (viso arba dalies) tiesioginis ar netiesioginis, nuolatinis ar laikinas kopijų (kopijos) padarymas bet kuriuo būdu ir bet kuria forma, įskaitant elektroninę formą.

ATGTĮ 2 straipsnio 30 dalyje pateikta viešo paskelbimo sąvoka: *viešas paskelbimas* – kūrinio viešas perdavimas laidais, bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų jį pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Gretutinių teisių objekto viešas paskelbimas – bet koks gretutinių teisių objekto viešas perdavimas, įskaitant fonogramoje įrašytų garsų arba garsų išraiškos padarymą viešai girdimais, išskyrus transliaciją.

Ir kitos autorių bei gretutinių teisių subjektų išimtinės teisės (versti, adaptuoti, platinti ir t.t. kūrinį ar gretutinių teisių objektą) turėtų būti lygiai taip pat taikomos ir traktuojamos elektroninėje erdvėje, kaip ir realioje, įprastose situacijose.

Pažeidimai. Kaip minėta anksčiau, bet koks kūrinio, gretutinių teisių objekto originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto, teisių perėmėjo ar tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu, pažeidžiančiu intelektinės nuosavybės teises. ATGTĮ 73 straipsnyje nustatoma, kad autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimu laikomi veiksmai, kuriais pažeidžiamos bet kurios ATGTĮ ar kitų įstatymų saugomos autorių teisės, gretutinės teisės ar *sui generis* teisės. Ankstesnės ATGTĮ redakcijos 64 straipsnyje buvo pateiktas autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimo atveju

---

pasirinktu laiku (pvz., kompiuterių tinklais (internete) pagal pareikalavimą arba kitokiais būdais).“ ATGTĮ 53 str. 2 d.

²⁶ „Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyta teisė padaryti fonogramą ar jos kopiją viešai prieinama apima jų perdavimą laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų jas pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku (pvz., kompiuterių tinklais (internete) pagal pareikalavimą arba kitokiais būdais).“ ATGTĮ 54 str. 2 d.

sąrašas. Pažymėtina, kad sąrašas nebuvo baigtinis. Autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimu buvo laikomi šie veiksmai:

- 1) kūrinio ar gretutinių teisių objekto panaudojimas (įskaitant išleidimą, atgaminimą, viešą atlikimą, transliavimą bei retransliavimą ar viešą paskelbimą), importavimas ir platinimas be autoriaus ar gretutinių teisių subjekto licencijos (nesudarius sutarties arba pažeidžiant jos sąlygas);
- 2) kūrinių ir gretutinių teisių objektų neteisėtų kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais;
- 3) įstatyme ar autorinėse sutartyse nustatyto autorinio atlyginimo nesumokėjimas;
- 4) bet kokių techninių apsaugos priemonių, kurias autorių teisių ar gretutinių teisių subjektai naudoja šiame įstatyme numatytoms savo teisėms įgyvendinti arba apsaugoti, pašalinimas, taip pat paslaugų tai padaryti siūlymas bei atitinkamų prietaisų, leidžiančių pašalinti tokias technines apsaugos priemones, gaminimas, importavimas, gabenimas, laikymas, turint tikslą platinti, ir platinimas;
- 5) informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą panaikinimas arba pakeitimas be autorių ar gretutinių teisių subjektų leidimo, taip pat kūrinių, atlikimų įrašų, fonogramų ar jų kopijų platinimas, importavimas, transliavimas, viešas paskelbimas ar padarymas viešai prieinamais be leidimo panaikinus arba pakeitus informaciją apie teisių valdymą;
- 6) autoriaus ar atlikėjo asmeninių neturtinių teisių pažeidimas;
- 7) kitų šio įstatymo nuostatų pažeidimas.

Vėliau ATGTĮ pakeitimo įstatymu buvo patvirtinta nauja įstatymo redakcija, kurioje 73 straipsnis (Autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių pažeidimas) buvo išdėstytas taip:

„Autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimu laikomi šie veiksmai:

- 1) kūrinio, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objekto naudojimas (įskaitant išleidimą, atgaminimą, viešą rodymą, viešą atlikimą, transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą) ir platinimas be šių teisių subjekto licencijos (nesudarius sutarties arba pažeidžiant jos sąlygas);
- 2) kūrinių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektų neteisėtų kopijų importavimas, eksportavimas, platinimas, gabenimas ar laikymas komerciniais tikslais;
- 3) įstatymuose ar autorinėse sutartyse nustatyto atlyginimo nesumokėjimas;
- 4) autoriaus ar atlikėjo asmeninių neturtinių teisių pažeidimas;
- 5) nuorodų į neteisėtai viešai paskelbtus autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių objektus teikimas interneto svetainėse, kai nuorodas teikiantis asmuo tai daro

žinodamas ar turėdamas žinoti, kad autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* teisių objektai yra neteisėtai viešai paskelbti;

- 6) kitų šio Įstatymo nuostatų ir kitų įstatymų nustatytų autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių įstatymo pažeidimas“.

Galiausiai, dabartinė redakcija nebepateikia pažeidimų atvejų sąrašo ir nustato, kad autorių teisių, gretutinių teisių ar „sui generis“ teisių pažeidimu laikomi *veiksmai, kuriais pažeidžiamos bet kurios ATGTĮ ar kitų įstatymų saugomos autorių teisės, gretutinės teisės ar „sui generis“ teisės*. Vadinasi, visi veiksmai, kuriais pažeidžiama bet kuri įstatymo saugoma autorių teisė, gretutinė teisė ar „sui generis“ teisė, yra šių teisių pažeidimas.

1.4 Dažniausi intelektinės nuosavybės pažeidimų internete objektai

1.4.1 Autorių teisės ir gretutinės teisės

Kai interneto vartotojai lanko tinklalapius, jie nuolatos daro laikinas kopijas, kurios trumpai saugomos kompiuterio trumpalaikėje atmintyje, tuo tikslu, kad tinklalapį būtų galima peržiūrėti. Tolesnis žingsnis, jeigu vartotojas parsisiunčia dalį tinklalapio ir išsisaugo ją kompiuterio operatyviojoje atmintyje, kitose elektroninėse laikmenose arba išspausdina materialioje laikmenoje, gali būti pateisintas tik turint intelektinės nuosavybės teisių savininko leidimą (licenciją).

Labiausiai paplitusi intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų sritis – muzikos kūrinių ir kino filmų piratavimas. Neteisėtas muzikos ir audiovizualinių kūrinių siuntimas iš interneto, dažniausiai naudojant *peer-to-peer* tinklus, yra vadinamas piratavimu, su kuriuo kovoja dauguma muzikos leidybinių kompanijų ir prodiusuojančių organizacijų. Atsiradus personaliniam kompiuteriui praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigoje išryškėjo naujas intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas – neteisėtų kompiuterių programų kopijų piratavimas, kuris šiandien paplitęs elektroninėje erdvėje, interneto tinkluose.

Anksčiau aukštos kokybės audio įrašų platinimas internetu buvo daug laiko reikalaujantis užsiėmimas. Naudojant 14.4 kbps modemą, atsisiųsti radijo kokybės audio įrašą užtruktų kelias minutes. Norint tuo pačiu modemu atsisiųsti kompaktinės plokštelės kokybės įrašą, prireiktų vienos valandos. Interneto programų tobulinimas, programinės įrangos, kompiuterių programų kūrėjų, tokių kaip *Progressive Networks*, *Liquid Audio*, *Macromedia*, pastangos iš esmės pagerino interneto audio įrašų kokybę. Naudojantis šiuolaikinėmis kompiuterių programomis atsisiųsti kompaktinės plokštelės kokybės muzikos įrašą 28.8 kbps modemu užtruktų dvylika minučių. Naudojantis kabeliniu internetu, trijų minučių trukmės įrašui parsisiųsti kartais neprireiktų nė minutės.

Amerikos Įrašų Industrijos Asociacija (Recording Industry Association of America – RIAA) nukreipė savo pastangas neteisėtą įrašų naudojimo internete stebėjimui. Viena iš RIAA naudojamų priemonių buvo tam tikros informacijos apie įrašą įterpimas tiesiogiai į audio įrašą tokiu būdu, kad nenukentėtų paties įrašo kokybė. Panaši informacija yra įterpiama į kompaktines plokšteles. Tokie informacijos įterpiniai gali būti vadinami „vandens ženklais“, leidžiančiais nustatyti įrašo, platinamo internete, tikrąjį šaltinį.

Rezonanso sulaukė dar visai neseniai 2007 m. spalio 2 d. pradėta ir 2007 m. spalio 5 d. baigta nagrinėti *Capitol Records, et al v. Jammie Thomas*²⁷ byla, kurioje nuspręsta, kad amerikietė turi sumokėti 222 tūkst. (po 9250 dolerių už kiekvieną iš 24 dainų) dolerių žalos, kurią ji padarė neteisėtai dalindama muziką, naudodamasi KaZaA programa. Jammie Thomas tuo laiku buvo pirmoji, RIAA apkaltinta nelegaliu kompiuterio bylų dalinimusi, kuri nutarė kovoti teisme. Iki tol RIAA buvo pateikusi per 26 tūkst. tokio pobūdžio ieškinių, tačiau visi jie baigdavosi susitarimais sumokėti baudas, siekiančias kelis tūkstančius dolerių. Jammie Thomas nusprendė teikti apeliaciją dėl prisiekusiųjų sprendimo pripažinti ją įvykdžius intelektinės nuosavybės pažeidimą. Jammie Thomas apeliaciją remia prisiekusiųjų instrukcijų 15 punktu²⁸, kuriame teigiama, kad prisiekusieji gali nuspręsti, kad Jammie Thomas įvykdė pažeidimą, jeigu ji įrašus padarė prieinamus bylų dalinimosi tinklais, nepaisant to, ar buvo pats dalinimosi, kaip veiksmo, faktas.

Atlikėjų teises administruojanti organizacija BMI 1997 metais pradėjo naudoti intelektualų programinės įrangos agentą „MusicBot“, kuris padeda prižiūrėti, kaip BMI atstovaujamų atlikėjų muzika naudojama internete. „MusicBot“ automatiškai naršo internete ir identifikuoja tinklalapius, kuriuose galėtų būti muzikos įrašų. Tuomet tuos tinklalapius peržiūri BMI darbuotojai ir ieško neteisėtai naudojamų muzikos įrašų, kurie priklauso BMI atstovaujamiems atlikėjams. „MusicBot“ taip pat turi galimybę skaityti ir saugoti muzikos įrašų pavadinimus.

Teismai jau pripažino, kad neteisėtas kūrinių platinimas internetu gali daryti žymios komercinės įtakos, kuri būtų pakankama atmesti sąžiningo naudojimo (*fair use*) argumentą²⁹. Sprendžiant, ar naudojimas yra sąžiningas, remiamasi keturių faktorių visuma: naudojimo tikslu ir pobūdžiu, autorių teisėmis saugomo kūrinio prigimtimi, saugomo kūrinio naudojimo apimtimi ir esmingumu, naudojimo įtaka potencialiai kūrinio rinkai.

Intelektinės nuosavybės teisių savininkai, pavyzdžiui, atlikėjai, agresyviai veržiasi į virtualią erdvę ir bando sukurti joje savo kūrinių platinimo metodus. Atlikėjai ir muzikos

²⁷ *Capitol Records, et al v. Jammie Thomas* // <http://news.justia.com/cases/239134/> [žiūrėta 2007-11-10]

²⁸ Instrukcijos prisiekusiesiems *Capitol Records, et al v. Jammie Thomas* byloje // <http://docs.justia.com/cases/federal/district-courts/minnesota/mndce/0:2006cv01497/82850/97/> [žiūrėta 2007-11-10]

²⁹ *Sega Enter, Ltd. V. MAPHIA* // <http://digital-law-online.info/cases/41PQ2D1705.htm> [žiūrėta 2007-10-10]

industrijos nariai pripažįsta, kad internetas sukuria vertingą potencialą, kuris leidžia atlikėjams labiau kontroliuoti jų kūrinių platinimą. Naujos technologijos suteikia galimybę platinti muzikos kūrinius internete tokiu būdu, kad būtų saugomos intelektinės nuosavybės teisės ir kartu apmokestinami vartotojai. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės kompanija „Cerberus Central“ sukūrė kompiuterių programą, kuri funkcionuoja ir kaip grotuvas, ir kaip apmokėjimo sistema. Norėdamas pasiklausyti muzikos, vartotojas pirmiausia turi parsisiųsti minėtą kompiuterių programą. Po to galima siųsti ir klausytis muzikos kūrinių, o programa apskaičiuoja mokesť už muzikos kūrinius, kuris nuskaitomas nuo vartotojo kortelės.

Viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių vykdomi intelektinės nuosavybės teisės pažeidimai yra menkos galimybės pasirinkti patogų būdą įsigyti tik vieną dainą iš albumo. Tokią problemą iš esmės bandė išspręsti Apple kompanija, pristatydama iTunes interneto muzikos parduotuvę. Tokia parduotuvė suteikia galimybę vartotojams parsisiųsti pavienius muzikos kūrinius ar jų albumus. Kadangi į kainą nėra įtraukiama kompaktinės plokštelės, kaip laikmenos kaina, tai atitinkamai dainos ir jų albumai yra pigesni. iTunes yra Apple kompanijos bandymas sumažinti piratavimą ir suteikti galimybę nusipirkti legalias muzikos kūrinių kopijas internete. Vartotojas gali parsisiųsti muzikos kūrinių tik sutikęs su paslaugų teikimo sąlygomis, kuriose buvo išdėstytos taisyklės, ribojančios parsisiųstų muzikos kūrinių įrašymų į kompaktines plokšteles skaičių, įrenginių skaičių, kuriuose tuo pačiu metu galėjo būti saugomi muzikos kūriniai ir vartotojo patvirtinimą, kad jis žino, jog muzikos kūriniai yra šifruoti, siekiant išvengti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų³⁰.

Autorių teisių savininkas turi išimtinę teisę sudaryti išvestinius kūrinius, kurių pagrindas yra autorių teisių saugomas jo kūrinys. Šiai teisei iššūkius meta šiuolaikinės technologijos galimybės, kuriomis kiti asmenys gali pasiekti kūrinių tinklais, pakeisti jį, sukurti išvestinius kūrinius greitai ir lengvai. Pavyzdžiui, elektroninę nuotrauką galima pasiekti pasaulinio žiniatinklio tinklais. Jos vaizdas gali būti pakeistas taip, kad ji beveik neprimins originalaus varianto. Elektroninės formos vaizdai sudaryti iš daugybės taškų (pikselių). Kiekviename taške yra informacija, kuri akimirksniu gali būti pakeista, perkelta iš vienos vietos vaizde į kitą. Panašiai įmanoma pasielgti ir su muzikos įrašais.

Tais atvejais, kai plagijuojama tekstinė informacija, autorių teisių pažeidimą aptikti nėra taip sunku. Tačiau dažniausiai, kuomet reikia spręsti dėl pažeidimo buvimo arba nebuvimo, reikia palyginti du objektus ir nutarti, ar yra panašumų tarp originalaus kūrinio ir manomai autoriaus teises pažeidžiančio kūrinio. Tradiciškai, Jungtinėse Amerikos Valstijose

---

³⁰ Reikėtų paminėti, kad dabar iTunes dainos nebėra apsaugotos techninėmis apsaugos priemonėmis. Vienavertus Apple iTunes atsisakė techninių apsaugos priemonių dėl atsiradusios stiprios konkurencijos rinkoje, antravertus, galbūt nebemanoma, kad techninės apsaugos priemonės yra reikalingos, nes galimybė pigiai parsisiųsti pavienes dainas savaime užtikrina mažesni intelektualinės nuosavybės objektų piratavimo lygį.

teismai naudoja keletą testų, padedančių nustatyti, ar buvo įvykdytas autorių teisių pažeidimas. *Abstrakcijos testas*³¹ naudojamas, norint palyginti pagrindinių minčių ir išraiškos rezultato santykį tarp dviejų kūrinių. Kitas testas, kurį naudoja teismai, yra *atmetimo testas*³², kai palyginami tik tie elementai, kuriais, manoma, pažeidžiamos autoriaus teisės, ir atmetami tie, kurie nėra saugomi autorių teisių. Dar kiti teismai palygina *turinio ir pojūčio visumą*, atlikdami *visumos testą*³³.

Byloje, susijusioje su video žaidimais, teismas pritaikė analitinį dviejų programų panašumų palyginimą³⁴. Kitoje byloje (*Computer Associates International v. Altai Inc.*)³⁵ teismas didžiausią dėmesį skyrė saugomiems programos elementams (panašiai kaip atmetimo testas), po to pritaikė analitinį palyginimą. Intelektinės nuosavybės pažeidimų bylų tendencija yra tokia, kad dažniausiai pasinaudojama analitiniais saugomų elementų palyginimais.

Reikalinga prisiminti, jog tinklalapių naršymas nereiškia vien tik „žiūrėjimo“, kaip tokio, į serverį kuriame talpinama interneto svetainė. Kuomet vartotojas pasiekia konkrečią interneto svetainę, serveris, kuriame saugomas tinklalapis, siunčia tinklalapio kopiją į vartotojo kompiuterio atmintį. Taigi naršymo procesą iš esmės sudaro bylų kopijų siuntimas iš serverio į vartotojo kompiuterį. Šios parsųstos bylų kopijos pasilieka kompiuterio atmintyje net ir po to, kai vartotojas užbaigia naršymo sesiją. Kiek laiko bylos kopija pasilieka kompiuteryje, priklauso nuo kompiuterio konfigūracijos. Dažniausiai šios kopijos saugomos, kol jas pakeičia kitos naujos kopijos, t.y. kol ankstesnėms kopijoms lieka vietos kompiuterio atmintyje.

Šiame darbe jau anksčiau minėta, kad tokiai situacijai, kuomet naršymo rezultate informacija yra saugoma kompiuterio atmintyje (*caching*), taikoma išimtis iš atgaminimo teisės. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo 33 konstatuojamojoje dalyje sakoma: „Išimtinai atgaminimo teisei turėtų būti taikoma išimtis siekiant leisti tam tikrus laikino atgaminimo veiksmus, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai atgaminimai, sudarantys neatskiriamą ir esminę technologinio proceso dalį ir atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą tinkle tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūrinium ar kitu objektu. Atitinkamai

³¹ Nichols v. Universal Pictures Corp. // <http://digital-law-online.info/cases/7pq84.htm> [žiūrėta 2007-10-10]

³² Universal Athletic Sales Co v. Salkeld // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=5th&navby=case&no=9730976cv0> [žiūrėta 2007-10-10]

³³ Roth Greeting Cards v. United Card Co. // <http://coolcopyright.com/cases/fulltext/rothunitedtext.html> [žiūrėta 2007-10-10]

³⁴ Data East USA, Inc. v. Epyx, Inc. // <http://www.patentarcade.com/2005/07/case-data-east-v-epyx-9th-cir-1988-c.html> [žiūrėta 2007-10-10]

³⁵ Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc. // <http://digital-law-online.info/cases/23PQ2D1241.htm> [žiūrėta 2007-10-10]

atgaminimo veiksmai patys savaime neturėtų turėti atskiros ekonominės vertės. Jei jie atitinka šiuos reikalavimus, ši išimtis turėtų būti taikoma veiksams, leidžiantiems peržvalga, taip pat saugojimą tarpinėje atmintyje, įskaitant tuos veiksmus, kurie leidžia perdavimo sistemoms veiksmingai veikti, kad būtų gauti duomenys apie informacijos naudojimą, jeigu tik tarpininkas nekeičia informacijos ir nesikiša į teisėtą, plačiai pripažintą ir taikomą šioje komercinėje veikloje technologijos naudojimą. Naudojimas turėtų būti laikomas teisėtu tais atvejais, kai leidžia teisių turėtojas arba neriboja įstatymas“.

Interneto turinio vaizdas (angl. *Look and Feel*). Technologijoms pasiekus aukštą lygį, vartotojai gali parsisiųsti komandas, kurių pagrindu veikia tinklalapiai. Tai suteikia galimybę vartotojui sukurti tinklalapį ar jį modifikuoti taip, kaip patinka vartotojui. Net nemokant HTML programavimo kalbos įmanoma nukopijuoti tinklalapio informaciją ir dizainą.

Aišku, jog greičiausiai įgyvendinama apsauga prieš interneto piratus, kurie tyčia nukopijuoja tinklalapių dizainą ir perkelia jį į kitus tinklalapius, siekdami suklaidinti vartotojus. Be teisinių priemonių, sukurtos techninės priemonės, leidžiančios interneto tinklalapių savininkams identifikuoti lankytojus. Interneto svetainės pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 1 punktą, yra saugomos autorių teisėmis. Todėl viso tinklalapio ar jo dalies atgaminimas galėtų pažeisti autoriaus išimtinę teisę atgaminti kūrinį³⁶. Tačiau verta pažymėti, kad intelektinės nuosavybės objektų, išreikštų materialia forma, vaizdo apsauga yra stipriau išplėtotą nei skaitmenine forma išreikštų objektų, pvz., interneto turinio, vaizdo apsauga. Autorių teisės suteikia tik ribotą apsaugą interneto turinio vaizdui (angl. – *look and feel*). Autorių teisės suteikia išskirtines teises kompiuterių programų kūrėjams. Tačiau šios teisės yra ribotos, nes jos pirmiausiai saugo kompiuterių programos kodą, o ne ekrano vaizdą, turinio pavidalą. Autorių teisių apsauga „žodiniams“ kompiuterių programos elementams, t.y. kodui, yra gana stipri. Tačiau autorių teisių apsauga „nežodiniams“ elementams (vaizdiniam pateikimui, vartotojo grafiniam matymui) yra prieštaringa ir nenuosekli.

Autorių teisės suteikia tik labai ribotą apsaugą kūrėjų inovatyviems ekrano vaizdo grafiniams sprendimams (grafiniam *interfeisui*) ir turinio vaizdui. Jeigu interneto grafinio vaizdo kūrėjas savarankiškai sukuria vaizdą, kuris yra panašus į kito asmens sukurtą vaizdą, abi šalys turi autorių teises į savo savarankiškai sukurtus kūrinius. Kai kuriose valstybėse autorių teisės, kurios saugo kompiuterių programas, išskiria vartotojo matomą grafinį vaizdą kaip nesaugotiną. Pavyzdžiui, Japonija netaiko autorių teisių vartotojo matomam grafiniam vaizdui. Tokia nuostata apsunkena turinio vaizdo kūrėjams unikalaus pavidalo elektroninio

---

³⁶ Elvina Morkytė. Saitai intelektinės nuosavybės teisės požiūriu (autorių teisių aspektai) // Teisė Nr. 64, 2007. P. 76-91.

vaizdo sukūrimą. Autorių teisės Europos Sąjungoje taiko panašų požiūrį grafinio vaizdo ir kompiuterių programos suderinamumo atžvilgiu. Nors ir Europos Sąjungos autorių teisės stipriai saugo kompiuterių programas, tačiau palieka priėjimą prie kodo, vartotojų priėjimo užtikrinimo ir skirtingų kompiuterinių programų suderinamumo tikslais.

Teigiama, kad autorių teisės teikia apsaugą atskiriems interneto turinio elementams. Pavyzdžiui, tekstas, nuotraukos, audio įrašai ir grafiniai elementai yra saugomi autorių teisių. Turinio vaizdas ir kiti nežodiniai kompiuterių programų ir interneto turinio elementai autorių teisių saugomi tiek, kiek jie yra originalus kūrybinės veiklos rezultatas³⁷.

Kaip tuomet elgtis tada, kai interneto svetainės kūrėjas internete pamato savo sukurtos svetainės kopiją: nukopijuotas kodas, spalvos, turinio valdymo sistema ir t.t. Byloje *Blue Nile, Inc. v. Ice.com, Inc.*³⁸ ieškovas *Blue Nile, Inc.* ir atsakovas *Ice.com* užsiėmė deimantų ir kitų brangių papuošalų pardavimo internete veikla. Ieškovas teigė, kad atsakovas nukopijavo tiek kai kuriuos atskirus jo tinklalapio elementus, tiek visą interneto turinio vaizdą (*look and feel*). Teismas nurodė, kad ieškinys dėl objekto, kurio paraidžiui negina Autorių teisių aktas (*Copyright Act*), vis dėlto gali patekti į šio teisės akto apimtį. Kadangi ieškovo svetainės turinio vaizdas patenka į Autorių teisių akto objektą, turinio vaizdas yra ir autorių teisių objektas.

Europos teismų praktikoje buvo atvejų³⁹, kai interneto svetainėms pritaikoma duomenų bazių teisinė apsauga, pasiremiant Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos bei nurodant, kad interneto svetainė yra duomenų bazė ir jų kūrėjai gali naudotis duomenų bazių kūrėjų teisėmis.

Nuorodos (angl. *Link, Linking*). Pasitaiko atvejų, kai vienas asmuo sukuria interneto svetainę ir nuorodomis sujungia šią svetainę su kitam asmeniui priklausančiu tinklalapiu. Tokiu būdu pirmasis asmuo sukuria išpūdį, jog kito asmens tinklalapis, su kuriuo sujungta pirmojo asmens interneto svetainė, yra šios interneto svetainės dalis. Tokia situacija vadinama kitam asmeniui priklausančio tinklalapio informacijos neteisėtu pasisavinimu.

Nuoroda yra pagrindinis interneto aplinkos jungiamasis įrankis, apibrėžiamas kaip programuota sąsaja tarp informacijos elementų, esančių skirtingose programos dalyse ar fiziškai skirtingose tinklo vietose⁴⁰. Nuorodos suteikia galimybę naudotojui pereiti iš vienos

³⁷ Jeffrey H. Matsuura. *Managing intellectual assets in the digital age*. – Boston (Mass.) London: Artech House. P. 75.

³⁸ *Blue Nile, Inc. v. Ice.com, Inc.*(2004) // <http://www.internetlibrary.com/pdf/blue%20nile.pdf> [žiūrėta 2007-11-17]

³⁹ *Bau-markt.de – Baumarkt.de* // <http://www.linksandlaw.com/decisions-19.htm> [žiūrėta 2007-11-17]; *Medizinisches lexicon* // http://www.netlaw.de/urteile/lghh_11.htm [žiūrėta 2007-11-17]

⁴⁰ W. Cotton and R. Oliver. *The Cyberspace Lexicon: An Illustrated Dictionary of Terms from Multimedia to Virtual Reality*. – Phaidon, London, 1994. P. 98.

internetu svetainės į kitą ar iš vieno tinklalapio į kitą tinklalapį⁴¹. Nuorodos gali pažeisti intelektinės nuosavybės teises keliais būdais. Jeigu pati nuoroda kartu yra ir intelektinės nuosavybės objektas (pvz., prekės ženklas), neteisėtas šio objekto naudojimas nuoroje yra intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas (žr. 1.4.3 skyrių). Pažeidimas gali atsirasti ir tuomet, jeigu nuoroda, spragtelėjus ant jos, nukreipia į tam tikro turinio informaciją, dėl kurios priegos su intelektinės nuosavybės teisių turėtoju nebuvo susitarta.

Pirmoji su internetu nuorodomis susijusi byla⁴² buvo nagrinėjama Škotijoje. Ginčas buvo kilęs dėl *Shetland* tinklalapių, kuriuose buvo skelbiamos popierinių laikraščių *The Shetland Times* antraštės. Atsakovas Zetnews (*Shetland News*) administravo tinklalapį, pavadintą *The Shetland News*, kuriame buvo skelbiamos minėtos antraštės. Kiekvienas, spragtelėjęs ant antraštės (kuri buvo nuoroda) tinklalapyje, patekdavo į oficialų *The Shetland Times* tinklalapį, praleidžiant (apeinant) pradinį (*home*) puslapį, kuriame išdėstyti skelbimai ir reklama. Ieškovas savo reikalavimus argumentavo tokiais pagrindais: ieškovas teigė, kad jo straipsnių antraštės yra autorių teisių objektas, ir atsakovas pažeidė jo, kaip autoriaus, teises, atgamindamas jas savo tinklalapyje. Šiuo atveju teisėjas byloje priėmė laikiną nutartį nutraukti atsakovo veiksmus, tačiau taip pat pastebėjo, kad yra ginčytina, ar visos antraštės, iš kurių suformuotos nuorodos, gali būti laikomos literatūros kūriniais, ir ar jos buvo atgamtos neturint leidimo. Vėliau ginčas buvo išspręstas šalių susitarimu, pagal kurio sąlygas *Shetland News* leidžiama pateikti nuorodas naudojant antraštes į *The Shetland Times* svetainėje spausdinamus straipsnius tik prie kiekvienos nuorodos pateikiant sutartinį ženklą *The Shetland Times Story* ir mygtuką su *Shetland Times* logotipu.

Nuorodos, ant kurių gali spragtelėti vartotojas, būna paprastosios⁴³ ir giluminės. Paprastosios nuorodos pateikiamos iš vienos svetainės į kitos svetainės pradžios tinklalapį (angl. *Home, Front Page*). *Shetland News* situacijoje buvo naudojamos giluminės nuorodos – nuorodos, į susiejamosios svetainės vidinį, o ne į pradžios tinklalapį. Dauguma svetainių yra hierarchinio pobūdžio su centriniu pradžios puslapiu ir vidiniais puslapiais. Giluminės nuorodos gali daryti neigiamą įtaką susiejamosios svetainės savininko reputacijai⁴⁴, nes gali būti sudaromas susietosios ir susiejamosios svetainės sąsajų įspūdis, kurio susiejamoji svetainė nepageidauja. Giluminės nuorodos gali turėti neigiamą įtaką pajamoms iš reklamos, nes vartotojai nukreipiami į vidinius tinklalapius, apeinant svetainės pradžios tinklalapį, kuriame

⁴¹ Elvina Morkytė. Saitai intelektinės nuosavybės teisės požiūriu (autorių teisių aspektai) // Teisė Nr. 64, 2007. P. 76-91.

⁴² *Shetland Times Ltd v. Dr. Jonathan Wills and Zetnews Ltd.* // <http://www.netlitigation.com/netlitigation/cases/shetland.htm> [žiūrėta 2007-11-15]

⁴³ Dažniausiai pripažįstama laisvė pateikti paprastąsias nuorodas. Paprastosios nuorodos yra pateikiamos iš vienos interneto svetainės į kitos svetainės pradžios tinklalapį.

⁴⁴ Elvina Morkytė. Saitai intelektinės nuosavybės teisės požiūriu (autorių teisių aspektai) // Teisė Nr. 64, 2007. P. 76-91.

dažniausiai pateikiama reklama (kaip nutiko ir *Shetland* tinklapių atveju). Europos teisės praktikoje ieškiniai dėl giluminių nuorodų dažniausiai grindžiami 1996 m. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos. Tačiau verta paminėti, kad giluminių nuorodų klausimas niekur nėra vieningai sprendžiamas. Direktyvos Nr. 96/9/EB 7 straipsnio 5 dalis nustato, kad pasikartojantis ir sistemingas duomenų bazės turinio neesminių dalių perkėlimas ar naujas panaudojimas, prieštaraujantis įprastiniam duomenų bazės naudojimui ar darantis žalą duomenų bazės gamintojo teisėtiems interesams, nėra leidžiamas. Su pasikartojančio ir sistemingo perkėlimo/naujo panaudojimo atvejais valstybių narių teismai susidurdavo itin dažnai. Gausiausių ir reikšmingiausių bylų grupę sudarė situacijos, kai atsakovas nuolat panaudodavo duomenis iš ieškovo interneto svetainės ir paprastai panaudojamų duomenų kiekis nebuvo žymus⁴⁵. Šie veiksmai būdavo atliekami paieškos varikliais ir/arba giluminėmis nuorodomis. Svarbiausią įtaką teismų sprendimams turėjo tokie faktoriai, kaip duomenų bazės gamintojui daroma žala bei konkurencijos tarp atsakovo ir ieškovo faktas⁴⁶.

Dar dvi aptartinos nuorodų rūšys yra įterptosios ir kadravimo nuorodos. Įterptosios nuorodos sudaro galimybę įterpti į tinklalapį informaciją iš kito tinklalapio taip, kad atrodo, jog ta informacija yra pirmosios svetainės dalis. Skirtingai nei paprastosios ir giluminės nuorodos, kurias vartotojas aktyvuoja pats, įterptosios nuorodos pateikia tam tikrą medžiagą, pvz., nuotrauką, nesant jokio vartotojo prašymo. Todėl šiuo atveju tam tikri intelektinės nuosavybės objektai gali būti viešai pateikiami *naujai* visuomenės daliai. Kitais žodžiais tariant, kūrinys yra panaudojamas tokiu būdu, kurį autorių teisių subjektas tikėtusi kontroliuoti, todėl būtų teisinga teigti, jog įterptųjų nuorodų naudojimas reiškia kūrinio pateikimą visuomenei, pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises⁴⁷.

Kalbant apie kadravimą, pirmoji byla buvo *Washington Post Company v. Total News Inc.*⁴⁸ *Total News* tinklalapyje buvo naudojama kadravimo technologija, siekiant susieti daugybę naujienų portalų į vieną tinklalapį. Šis tinklalapis apėmė daugiau nei 1000 naujienų portalų, naudojant jų logotipus kaip nuorodas. Vartotojui spragtelėjus ant vienos iš nuorodų, naujienų svetainės turinys būdavo rodomas *Total News* tinklalapio kadre su *Total News* URL ir reklama. Dauguma naujienų svetainių prieštaravo tokiems veiksams, vadindami juos „parazitiniiais“, ir pateikė ieškinį, reikalaudami uždrausti *Total News* veiksmus. Teismo

⁴⁵ *Spot (cinebel.be) v. Canal Numédia (allocine.be)*. District Court (Tribunal de première instance) Brussels, 18 January 2002.

⁴⁶ Ramūnas Birštonas. Duomenų bazių teisinė apsauga. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė, Mykolo Romerio universitetas. – Vilnius: MRU, 2007.

⁴⁷ Aplin, Tanya Frances. Copyright law in the digital society : the challenges of multimedia. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2005. P. 156.

⁴⁸ *Washington Post Company v Total News Inc.* // <http://legal.web.aol.com/decisions/dlip/washorde.html> [žiūrėta 2007-11-17]

sprendimu *Total News* uždrausta atlikti kadravimo veiksmus ir visa kita, kas klaidintų interneto vartotoją.

Kadravimas dažniausiai siejamas su *passing-off* teorija, nes skirtingų tinklalapių susiejimas į vieną kadra gali sukelti klaidinimą, kuris tinklalapis iš tikrųjų yra pasiekiamas, arba išpūdi, kad skirtingi tinklalapiai yra susiję. Tačiau literatūroje pasitaiko nemažai diskusijų, ar kadravimą būtų galima laikyti *autorių* teisių pažeidimu⁴⁹.

Teigiama, jog tvirčiau kalbėti apie autorių teisių pažeidimus, naudojant nuorodas, galėtume tuomet, kai nuorodos suteikia prieigą prie kūrinių, prieinamų ribotai visuomenės daliai (intelektinės nuosavybės teisių saugomų objektų). Be to, bandoma parodyti, kad nuorodos yra technologiškai moderni citavimo forma. Taip pat pagrįstas argumentas yra tas, kad susiejančioji svetainė, pateikiant nuorodą, neatgamina susietosios svetainės turinio (atgaminimo veiksmus kompiuterio atmintyje atlieka galutinis vartotojas aktyvuodamas nuorodą, o tai pagal Informacinės visuomenės direktyvos Nr. 2001/29/EB 5 straipsnio 1 dalį yra išimtis iš atgaminimo teisės). Taigi, iš viso to, kas buvo pasakyta, manytina, kad suteikus plačias galimybes autoriams kontroliuoti nuorodas, stipriai nukentėtų interneto funkcionavimo sparta ir informacijos, pateikiamos internete, susiejimas. Todėl autoriams siūloma taikyti technines apsaugos priemones arba riboti nuorodų pateikimą, paskelbiant pranešimą dėl susiejimo ribojimo/uždraudimo, jeigu jie nepageidauja, kad jų informacija būtų susieta nuorodomis. Visgi, Europos teisės praktikoje kadravimas pripažįstamas intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, remiantis Duomenų bazių teisinės apsaugos direktyva Nr. 96/9/EB. Kadravimo atvejais, teismai konstatuodavo pasikartojantį, sistemingą neesminių dalių perkėlimą, kuris daro žalą duomenų bazės gamintojui⁵⁰. Tačiau verta neužmiršti ir Duomenų bazių teisinės apsaugos direktyvos taikymo tendencijų nuorodų atžvilgiu. Jei bus griežtai laikomasi Europos Bendrijų Teisingumo Teismo išaiškinimo byloje *The British Horseracing Board Ltd. ir kt. v. William Hill Organization Ltd.*⁵¹, tai turės įtakos teismų praktikos kryptčiai dėl interneto nuorodų, nes toks išaiškinimas nurodo tendenciją riboti pasikartojančio/sistemingo duomenų bazės neesminės dalies perkėlimo ar naujo panaudojimo

⁴⁹ Aplin, Tanya Frances. Copyright law in the digital society : the challenges of multimedia. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2005. P. 157.

⁵⁰ Bau-markt.de – Baumarkt.de // <http://www.linksandlaw.com/decisions-19.htm> [žiūrėta 2007-11-17]; Medizinisches lexicon // http://www.netlaw.de/urteile/lghh_11.htm [žiūrėta 2007-11-17]

⁵¹ C-203/02, *The British Horseracing Board Ltd. ir kt. v. William Hill Organization Ltd.*, OJ C 6, 08.01.2005; p. 4. Byloje buvo iškilęs pasikartojančio ir sistemingo neesminės duomenų bazės turinio dalies perkėlimo klausimas. Teismas išaiškino, kad veiksmus, prieštaraujančius įprastiniam duomenų bazės naudojimui ar darančius žalą duomenų bazės gamintojo teisėtiems interesams, reikia suprasti kaip veiksmus, kurių suminio poveikio pasekmė yra be duomenų bazės gamintojo leidimo perkeltas arba padarytas viešai prienamas visas duomenų bazės turinys arba esminė jo dalis. Pažymėtina, kad vien tai, jog duomenų bazės turinio neesminė dalis yra perkeliama ar naujai panaudojama sistemingai, savaime dar nereiškia *sui generis* teisės pažeidimo. Turi būti konstatuota, kad sistemingas perkėlimas ar naujas panaudojimas pajėgus atkurti ar padaryti viešai prieinamą visą ar esminę duomenų bazės turinio dalį. Tokia interpretacija labai siaurina Direktyvos 7 straipsnio 5 dalies taikymą.

draudimą. Taigi vien faktas, kad yra naudojamos giluminės nuorodos ar interneto paieškos sistema periodiškai tikrina ir paima informaciją, nebegalės būti laikomas *sui generis* teisės pažeidimu ir turės būti papildomai vertinama, ar perkelta/naujai panaudota informacija yra susijusi su esminėmis investicijomis jos gavimui, tikrinimui ar pateikimui.

1.4.2 Patentai

Kiekvienas veiksmas be patento savininko sutikimo, kuris reiškia kito asmens neteisėtą naudojimąsi patento savininko išimtinėmis teisėmis patentinę apsaugą turinčio gaminio arba būdo atžvilgiu, laikomas patento teisių pažeidimu. Patentai yra labiausiai siejami su elektroninės erdvės infrastruktūros elementais. Pastangos sukurti globalinę informacinę sistemą reikalauja investicijų į išradimus, kurie ir yra patentų teisės objektas.

Patentų problemos, susijusios su internetu, dažniausiai kyla tuomet, kai kalbama apie programinės įrangos patentus. Tradiciškai kompiuterių programų apsauga buvo paremta autorių teisių apsaugos principais. *Diamond v. Diehr* byloje Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad kompiuterių programos gali būti saugomos pagal patentų teisės normas kaip procesai. Tam, kad toks procesas būtų patentabilus, kompiuterių programos atliekamas procesas turi būti kai kas daugiau, nei paprasčiausias matematinės problemos sprendimas⁵².

Jeigu būtų galima pasirinkti tarp autorių teisių teikiamos apsaugos ir patentų, dauguma kompiuterių programų kūrėjų tikriausiai pasirinktų patentus, kadangi patentų apsauga yra platesnė, nei autorių teisių. Autorių teisėmis nesaugomos funkcijos, kurias atlieka kūrinys, o patentas suteikia tokią apsaugą. Tai reiškia, kad, jeigu vienas asmuo sukuria programą, kuri atlieka lygiai tokias pačias funkcijas, kaip ir kito asmens sukurta kompiuterių programa, tačiau programų kodai ar apipavidalinimas nėra panašūs, tokiu atveju autorių teisių pažeidimo nėra. Tačiau toks atvejis galėtų būti patento savininko teisių pažeidimas.

Byloje *Warner Jenkinson Co. v. Hilton Davis Chemical Co.*⁵³ teismas patvirtino *ekvivalentų doktriną*, kuria teigiama, kad patento savininko teisių pažeidimas gali būti nustatytas net ir tuo atveju, jeigu ginčijami produktai techniškai yra skirtingi, tačiau vertinant kiekvieną elementą atskirai, jie yra ekvivalentiški. Toks platus doktrinos taikymas ir interpretavimas tik paskatino daugumą subjektų ginti produktus patentų teikiama apsauga.

Europos Sąjungoje vis dar nėra teisės normas harmonizuojančio dokumento, kuriuo būtų išspręstas kompiuterių programų patentabilumo klausimas. 2002 metų vasarį buvo pradėtos iniciatyvos dėl patentų suteikimo kompiuterių programoms Europos Sąjungoje

⁵² *Diamond v. Diehr*. // <http://digital-law-online.info/cases/209PQ1.htm> [žiūrėta 2007-10-11]

⁵³ *Warner Jenkinson Co. v. Hilton Davis Chemical Co.* //

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invol=95-728> [žiūrėta 2007-10-11]

(Europos Bendrijų Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Komisijos direktyvos dėl kompiuterinių išradimų patentabilumo)⁵⁴. Tačiau 2005 m. liepos 6 d. šias iniciatyvas Europos Parlamentas atmetė⁵⁵. Taigi Europos Sąjungoje pačios valstybės narės sprendžia dėl kompiuterių programų apsaugos, taikydamos nacionalinės teisės nuostatas. Europos patentų biuro pozicija yra tokia, kad elektroninės komercijos patentai gali būti suteikiami tik tuomet, kai yra techninis indėlis arba išradimas. Aiškiai nauja pardavimų technika, naudojant programinę įrangą ar įrenginius, nėra patentabili. Tam, kad programa ar metodas būtų pripažinti išradimo lygio, jais techninė problema turėtų būti sprendžiama tokiu būdu, kuris nebūtų akivaizdus. Kitais žodžiais tariant, *komercinis* genialumas nedaro produktų patentabiliais.

Visgi Jungtinėse Amerikos Valstijose elektroninės komercijos produktų patentai yra labiausiai paplitę. Vienas iš pirmųjų elektroninės komercijos patentų buvo *Freeny* patentas, suteiktas komercinio elektroninio turinio platinimo elektroniniais ir bevieliais tinklais sistemai ir metodui. Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinis Apeliacinis Teismas *State Street* byloje⁵⁶ išaiškino, kad metodai, kuriuose *naudingai* pritaikomos matematinės formulės taip pat gali būti patentabilūs. Toks gana platus patentų teikiamos apsaugos interpretavimas paskatino elektroninės komercijos piniginių pervedimų sistemų ir procesų kūrėjus prašyti patentinės apsaugos daugumai savo produktų. Pavyzdžiui, *Amazon.com* ir *Barnesandnoble.com* ginčas⁵⁷ kilo dėl *vieno paspaudimo* prekybos sistemos. Sistema užtikrino saugų užsakymo vykdymą, apmokėjimą ir produktų išsiuntimą internetu naudojant tik vieno pelės klavišo paspaudimo principą, nereikalaujant įvesti pirkėjo informacijos. *Amazon.com* naudojo šį metodą savo tinklalapyje. *Amazon.com* teigė, kad *Barnesandnobles.com* savo užsakymams priimti ir vykdyti neteisėtai naudojo ta pačia sistema. *Amazon.com* kreipėsi į teismą prašydama uždrausti *Barnesandnobles.com* naudoti minėtą prekybos sistemą (teismas prašymą patenkino). *Barnesandnobles.com* apskundė teismo sprendimą, nurodydamas, kad tuo metu buvo naudojama kita klientų aptarnavimo sistema. Apeliacinis teismas panaikino draudimą ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo žemesnės instancijos teismui dėl *Amazon.com* patento validumo. Šioje byloje abi šalys pasirašė susitarimą, kurio sąlygos viešai nebuvo atskleistos.

⁵⁴ Proposal for a Directive Of The European Parliament And Of The Council on the Patentability of Computer-implemented Inventions. // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0092en01.pdf [žiūrėta 2007-10-11]

⁵⁵ Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl Tarybos bendrosios pozicijos dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kompiuterinių išradimų patentabilumo priėmimo (11979/1/2004 - C6-0058/2005 - 2002/0047(COD)). // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005AP0275:LT:HTML> [žiūrėta 2007-10-11]

⁵⁶ *State Street v. Signature Fin.* // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=Fed&navby=docket&no=961327> [žiūrėta 2007-10-11]

⁵⁷ *Amazon.com v. Barnesandnobles.com*, 239 F.3d 1343 (Fed. Cir. 2001). // <http://news.findlaw.com/hdocs/docs/amazon/amazonbn021401.pdf>

Dėl užimamų lyderės pozicijų Amazon.com neturėtų būti leista taip aktyviai įgyti kompiuterių programų ir elektroninės prekybos metodų patentus, nes tokia patentavimo strategija stabdo elektroninės komercijos plėtrą. Amazon.com, užėmusi agresyvaus patentavimo pozicijas, sulaukė kritikos, kai sumanė užpatentuoti tinklalapio erdvės paskirstymo tarp konkuruojančių kainos siūlytojų skelbimų metodą. Bendrai paėmus, elektroninės komercijos patentai suteikia tiek naudos, tiek sukelia grėsmių tolesnei elektroninės prekybos plėtrai. Pozityvūs aspektai yra tokie, kad patentų apsauga paskatina asmenis kurti ir suteikia jiems galimybės gauti ekonominės naudos iš savo naujų produktų. Negatyvūs aspektai galėtų būti tai, kad aktyvi patentavimo politika ir negailestingas reikalavimas nepažeisti patentų gali kliudyti atskiriems verslo subjektams greitai įvykdyti elektroninius pervedimus, nes iš jų bus reikalaujama įsigyti daugybę licencijų ir įvykdyti kitus reikalavimus, prieš pradėdant naudoti vieną ar kitą technologiją interneto operacijoms atlikti.

Panašios problemos iškyla patentuojant greitųjų žinučių (*angl.* instant messages – IM) technologijas. America Online gavo patentą greitųjų žinučių technologijai. Daugelis analitikų teigia, kad šis patentas galėjo sustabdyti greitųjų žinučių technologijų plėtrą.

Dviprasmiškos mintys kyla tuomet, kai patentai yra suteikiami bylų dalijimosi internete technologijoms. Tokie patentai galėtų turėti įtakos elektroninių bylų dalinimosi populiarumo augimui. Altnet ir Brilliant Digital (KaZaa plėtotojai) atvirai kvietė kompanijas, gaminančias bylų dalijimo programas, sudaryti licencines sutartis, nes jos neva naudojami patentuota technologija⁵⁸.

1.4.3 Prekių ženklai

Kalbant apie prekių ženklų naudojimą internete, dauguma problemų kyla dėl to, kad nacionaliniai prekių ženklų įstatymai yra apriboti teritorijos, tuo tarpu internetas, kaip terpė, yra pasiekiamas visame pasaulyje. Prekių ženklų specifika internete yra ta, kad elektroninėje erdvėje jie yra naudojami ir kaip domenų pavadinimai, raktiniai žodžiai (metatagai, metažymės), interneto tinklalapių nuorodos. Taigi prekių ženklų naudojimo apimtis internete žymiai platesnė, o tai sąlygoja didesnę tikimybę, jog prekių ženklų savininkų teisės bus pažeistos.

Viena aktualiausių problemų yra neteisėtas domenų vardų užregistravimas, neturint *bona fidei* ketinimų. Individai ar įmonės, neturinčios teisių į plačiai žinomus prekių ženklus, užregistruoja prekių ženklus kaip domenų pavadinimus, siekdami pasipelnyti, parduodant šiuos domenų vardus teisėtiems prekių ženklų savininkams.

---

⁵⁸ David McGuire, Letter applies peer-to-peer pressure. // <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3396-2005Jan12.html> [žiūrėta 2007-10-11]

Kita problema – internetinės nuorodos. Prekių ženklai dažnai naudojami ir nuorodomis (*angl.* hiperlink) sukurti. Jeigu prekių ženklai tokiu tikslu naudojami neturint teisių savininko sutikimo, toks veiksmas yra prekės ženklo savininko teisių pažeidimas.

Dažnas yra prekės ženklo, kaip raktinio žodžio, naudojimas, siekiant, kad tinklalapis atsidurtų pirmuosiuose interneto paieškos sistemų rezultatų sąrašo puslapiuose. Jeigu neteisėtai (neturint leidimo) pasirinktas raktinis žodis yra kitam asmeniui priklausantis prekių ženklas, gali būti sprendžiama dėl prekių ženklo savininko teisių pažeidimo.

Prekių ženklų teisinis reguliavimas yra ypatingai svarbus internete.⁵⁹ Prekių ženklai yra skirti identifikuoti prekes ir paslaugas. Virtualiai jie gali būti bet kokios formos. Labiausiai paplitusios prekių ženklų formos yra žodžiai, logotipai, simboliai, muzikos garsai. Pagrindinis prekių ženklo aspektas yra ne forma, bet faktas, kad prekių ženklas visuomenės sąmonėje yra siejamas su konkrečia įmone. Prekių ženklai, skirti prekėms identifikuoti, vadinami prekių ženklais, paslaugoms – paslaugų ženklais. Kai kuriais atvejais išskirtinės pakuočių formos, kurios visuomenės sąmonėje siejamos su tam tikra kompanija, yra taip pat prekių ženklai – „prekės drabužis“.

Daugumoje valstybių prekių ženklų teisinė apsauga siejama su prekių ženklų registracija arba su komerciniu ženklo naudojimu. Prekių ženklų teisės normos suteikia apsaugą nuo naudojimo, kuris klaidintų vartotoją (neteisėtas pasisavinimas, *angl. misappropriation*), taip pat apsaugą nuo pakenkimo ženklo ekonominei vertei (menkinimas, *angl. dilution*). Neteisėtas prekės ženklo pasisavinimas yra pažeidimas. Tai yra situacija, kai viena šalis naudoja prekių ženklą, kuris yra identiškas ar klaidinamai panašus į pretenzijas reiškiančiai šaliai teisėtai priklausantį prekių ženklą.

Prekių ženklų teisės normos yra iš esmės susijusios su interneto domenų vardų registracijos procesais. Domenų vardai tapo populiariausia priemone vykdyti konkurencinę veiklą. Domenų vardai kelia mažiausiai du iššūkius prekių ženklu. Pirmiausia, egzistuoja daugiau nei vienos šalies siekis pasinaudoti tuo pačiu prekės ženklu interneto domeno vardui užregistruoti. Antra, reikalinga rasti sprendimo variantą, kaip pritaikyti prekės ženklo apsaugą pačiam interneto domeno vardui.

Domenų vardų registravimo procesas yra toks, kad domeno vardas yra suteikiamas be jokio išankstinio prekių ženklų duomenų bazių peržiūrėjimo. Domenų vardų registrai nevykdo prekių ženklų paieškos prieš suteikdami registraciją naujam domeno vardui. Tai lėmė faktas, jog registruoti pateikiama be galo daug paraiškų domenų vardams registruoti, todėl efektyvi prekių ženklų paieška būtų per didelį administravimo krūvį domenų vardų registracijoje.

---

⁵⁹ Jeffrey H. Matsura. *Managing Intellectual Assets in the Digital Age*. – Boston (Mass.) London: Artech House. P. 49.

Registrams kėlė susirūpinimą teisinė atsakomybė tuo atveju, jeigu jie vykdytų prekių ženklų paieškas, tačiau per neapsižiūrėjimą suteiktų domeno vardo registraciją ne tam asmeniui, kuris iš tikrųjų turi teises į tam tikrą prekių ženklą. Baiminamasi, kad jeigu registrai prisimtum pareigą patikrinti norimus registruoti domenų vardus, ar jie nepažeidžia prekių ženklų savininkų teisių, įvykus klaidai, registrai galėtų būti traukiami atsakomybėn (solidari atsakomybė) kaip prisidėję prie intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo. Taigi registrai užėmė tokias pozicijas, kurios keltų mažiau rizikos susidurti su atsakomybe, t. y. neturint pareigos tikrinti prekių ženklų savininkų teisių galimus pažeidimus, neteisėtai naudojant prekių ženklus domenų vardams registruoti.

Be to, jog prekių ženklai gali būti inkorporuojami į domenų vardus, patys domenų vardai taip pat gali būti saugomi kaip prekių ženklai. Tačiau tokia apsauga neatsiranda iš karto įregistravus domeno vardą. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, tam, kad domeno vardas įgautų apsaugą, kaip prekės ženklas, reikalinga įrodyti jo naudojimą komercinėje veikloje⁶⁰. Tam, kad būtų suteiktos prekių ženklų teisės domeno vardui, būtina tenkinti tam tikrus reikalavimus. Tas pats žymuo, kuris sudaro domeno vardą (žodis, frazė, logotipas, kt.) turi būti įregistruojamas kaip prekių ženklas arba (kai kuriose šalyse) jis turi pasižymėti praktiniu naudojimu komercinėje veikloje. Jeigu asmuo nori apsaugos visam domeno vardui, tuomet jis turi įregistruoti prekės ženklą arba aktyviai naudoti domeno vardą komercinėje veikloje ir pagrįsti to naudojimo efektyvumą konkrečiais dokumentais. Įprastiniai URL adreso modifikatoriai, pavyzdžiui, „http“ ar „www“, nėra saugomas prekės ženklo elementas⁶¹.

Prekių ženklų teisės nuostatomis naudojasi verslo objektai, investavę ženkliais sumas į savo prekių ženklų sukūrimą ir išgarsinimą, neteisėtu naudojimu ir menkinimu kaltindami tuos, kurie siekia pasinaudoti identiškais ar klaidinamai panašiais prekių ženklais registruodami domenų vardus, neturėdami *bona fidei* ketinimų. Blogi ketinimai (*bad faith*) – yra apibūdinami kaip bet kuris iš šių veiksmų:

- 1) teikiama neteisinga ar klaidinanti informacija, siekiama pasipelnyti iš domeno vardo, kuriame naudojamas prekės ženklas, registracijos,
- 2) siekiama parduoti ar kitaip perleisti teises į domeno vardą mainais į ekonominę naudą (pvz. www.svyturys.lt atvejis⁶²),

⁶⁰ Brookfield v. West Coast. // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=9th&navby=docket&no=9856918> [žiūrėta 2007-10-11]

⁶¹ Image Online Design v. Core Associates. // http://www.internetlibrary.com/cases/lib_case97.cfm [žiūrėta 2007-10-11]

⁶² Vilniaus apygardos teismui buvo pateiktas UAB „Švyturys-Utenos alus“ skundas, kuriuo buvo siekiama panaikinti domeną [svyturys.lt](http://www.svyturys.lt) ir vardą perleisti UAB „Švyturys-Utenos alus“. Vilnietis M. K. 2006 metų pabaigoje įregistravo interneto domeno vardą www.svyturys.lt ir paskelbė, kad šis interneto adresas yra parduodamas. Vietoj pasiūlymo pirkti vardą M. K. sulaukė UAB „Švyturys-Utenos alus“ atstovaujančios advokatų kontoros rašto, kuriame teigiama, kad šį domeną M. K. turi perleisti UAB „Švyturys-Utenos alus“, nes

- 3) siekiama nukreipti internetinio tinklalapio lankytojus nuo prekės ženklo savininkui priklausančio tinklalapio,
- 4) domenų vardų „kaupimas“,
- 5) domeno vardo registravimas atsakovui žinant, kad jis neturi jokių intelektinės nuosavybės teisių į tam tikrą prekių ženklą.

Neteisėtas domeno vardo užėmimas vadinamas anglišku terminu „cybersquatting“ (neteisėtas užvaldymas, užėmimas elektroninėje erdvėje). „Cybersquatting“ yra procesas, kurio metu šalis, neturinti prekės ženklo savininko teisių, siekia užregistruoti domeno vardą, kurio dalis yra prekės ženklas, turėdamas tikslą gauti ekonominės naudos. Neteisėto prekės ženklo pasisavinimo (*misappropriation*) atvejais ieškovas byloje turi įrodyti, kad jis turi prekės ženklo savininko teises, o domeno vardo, kuriame yra naudojamas jo prekės ženklas, įregistravimas yra prekės ženklo savininko teisių pažeidimas, kuris pasireiškė vartotojų klaidinimu. Jeigu pateikiamas ieškinys dėl prekės ženklo menkinimo (*dilution*), ieškovas turi įrodyti, kad prekės ženklo naudojimas domeno vardui įregistruoti sumažina ženklo ekonominę vertę.

Taigi prekių ženklų savininkai turi papildomą galimybę ginti savo teises pareikšdami ieškinius dėl neteisėto domeno vardo užėmimo („cybersquatting“), kuomet prekės ženklas yra inkorporuojamas į domeno vardą, kurį užregistruoja teisių į prekės ženklą neturintis asmuo. „Cybersquatting“ draudžia ICANN (International Corporation for Assigned Names and Numbers) domenų registravimo procedūros nuostatos. Lietuvoje tokio pobūdžio ginčų sprendimui būtų pasitelkiamos Prekių ženklų įstatymo nuostatos, o tais atvejais, kuomet Prekių ženklų įstatymas negalėtų būti taikomas (pvz., neregistruotas prekės ženklas) – būtų taikomos Konkurencijos įstatymo nuostatos.

Ieškinys dėl neteisėto domeno vardo užėmimo („Cybersquatting“) gali būti sėkmingas tik tokiu atveju:

- 1) kai šalis ieškovė turi viršesnes prekės ženklo savininko teises;
- 2) kai atsakovo veiksmuose pasireiškia blogi ketinimai (geros valios veiksmai nereiškia neteisėto domeno vardo užėmimo);
- 3) šalies atsakovės veiksmuose turi atsispindėti ketinimai pasipelnėti arba padaryti žalą prekės ženklo savininkui;

---

kitaip teks sumokėti už patirtą žalą ir teises išlaidas. Vilnietis tvirtino nesuprantantis, kodėl sulaukė tokių reikalavimų, nes už adreso registraciją visus reikiamus mokesčius sumokėjo ir vardą registruoti jam buvo leista. Šį atvejį UAB „Švyturys-Utenos alus“ vertino kaip bandymą neteisėtai pasipelnėti, naudojantis prekės ženklo vardu ir reputacija. Bendrovės teigimu, M. K. specialiai užregistravo interneto svetainę švyturys.lt neketindamas vykdyti jokios veiklos, o turėdamas vieną tikslą – jį parduoti UAB „Švyturys-Utenos alus“ – užregistravęs iškart pasiūlė ją pirkti. Bendrovei nesutikus, M. K. paskelbė viešai, kad parduoda šį domeną.

- 4) ieškinys dėl neteisėto domeno vardo užėmimo negali būti pareiškiamas šaliai, kuri turi teisę naudoti prekės ženklą.

Tokiomis pačiomis taisyklėmis galima remtis ir tuomet, kai domeno vardas savo sudėtyje turi labai panašias frazes ar žodžius į registruotus prekių ženklus, bandant „paslėpti“ juos smulkiais spausdinimo klaidomis („typosquatting“). Domeno vardas gali pažeisti prekės ženklo savininko teises net ir tuo atveju, jei domeno vardas yra prekės ženklo vertimas į kitą kalbą⁶³.

Tarptautinės priskirtųjų vardų ir skaičių organizacijos (ICANN) taisyklės prieš neteisėtą domenų vardų užėmimą yra įgyvendinamos per Bendrąsias ginčų sprendimo procedūras (arbitražas), kurias atlieka PINO (Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija) ir keletas privačių organizacijų. Bendrosios ginčų sprendimo procedūros suteikia galimybę atšaukti domeno vardo registraciją arba perleisti registraciją teisėtam prekės ženklo savininkui. Šiuo metu Bendrosios domenų vardų ginčų sprendimo taisyklės⁶⁴ yra pagrindinis tarptautinio lygio dokumentas, reglamentuojantis kai kuriuos su domenų vardais susijusius teisinius klausimus, ir taikomas sprendžiant ginčus dėl domenų vardų. Lietuvoje Bendrosios domenų vardų ginčų sprendimo taisyklės iš esmės nėra taikomos. Pagal KTU Informacinių technologijų plėtros instituto tipinę sutartį, ginčai dėl .lt zonos domeno vardų sprendžiami teismuose.

Principas, kas pirmas laike, tas pirmas teisėje, pasireiškia ir domenų vardų registravimo procedūrose. Tik galbūt reikėtų šį principą šiek tiek modifikuoti, pasakant, kas pirmas atėjo, tas pirmas ir aptarnaujamas. Tokia nuostata lėmė, kad pirmasis, kuris užregistravo domeno vardą, naudodamas tam tikrą prekės ženklą, užkerta kelia kitiems, naudojantiems tą patį prekės ženklą, įvykdyti registracijos procedūras. Dabar prekių ženklų savininkai skuba užregistruoti visus savo prekių ženklus kaip domenų vardus, netgi ir domenų vardus, kuriuose jų prekių ženklai modifikuoti ir maskuojami spausdinimo klaidomis, taip pat negatyvias ar kritikuojančias jų prekių ženklų versijas.

Anksčiau skirtingi ūkio subjektai, naudojantys tą patį prekės ženklą skirtingose komercinėse rinkose, apsiėjo be didelių sunkumų ir vartotojų klaidinimo. Tuo tarpu dabar, kai beveik kiekvienas nori užregistruoti prekės ženklą internete, toks draugiškas egzistavimas nebėra lengvas. Tiesa, ūkio subjektai gali registruoti savo domenų vardus su skirtingais praplėtimais (naudodami skirtingus aukščiausiojo lygio praplėtumus (*top-level domains*): .com, .org, .biz, .info it t.t., arba skirtingus šalies kodo praplėtumus: .lt, .ee, lv, ir t.t.). Tačiau ir tai ne

⁶³ Sankyo Co. v. Zhu Jia Jun. // <http://www.wipo.int/amc/en/domains/decisions/html/2000/d2000-1791.html> [žiūrėta 2007-10-11]

⁶⁴ Rules for Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy // <http://www.icann.org/dndr/udrp/uniform-rules.htm> [žiūrėta 2007-11-20]

visada išsprendžią problema. Aukščiausiojo lygio praplėtimo domenų vardų registravimą kontroliuoja privačios organizacijos. Domenų vardų, turinčių šalies kodo praplėtumus, registraciją kontroliuoja nacionalinės valdžios institucijos ar nacionalinės privačios organizacijos. Yra apie 244 šalies kodo praplėtimai. Domenų vardų, turinčių šalies kodo praplėtumus registracijos procedūros nėra vienodos skirtingose šalyse. Apie 96 šalies kodo praplėtimai yra neapriboti, nes nėra reikalaujama nei fizinės buvimo vietos toje šalyje, nei įmonės įregistravimo pagal tos šalies teisinės procedūras (Venesuela, Belgija, Jungtinė Karalystė, Danija, Filipinai, Meksika, Čekija). Maždaug 99 šalies kodo praplėtimai yra riboti. Tai reiškia, kad reikalaujama bet kokios formos sąsajos su konkrečia šalimi (Vokietija, Prancūzija, Japonija). Lietuva yra priskiriama prie tų valstybių, kuriose nereikalaujama jokios sąsajos su Lietuva, norint užregistruoti domeno vardą su praplėtimu *.lt*. Lietuvoje domenų vardai *.lt* suteikiami pasirašius sutartį su KTU Informacinių technologijų plėtros institutu. Domenų vardus *.lt* zonoje gali registruoti ir Lietuvos, ir užsienio asmenys. Nors KTU Informacinių technologijų plėtros institutas nereikalauja, kad užsakovas formaliai patvirtintų savo teisę naudotis konkrečiu pavadinimu, tačiau siekiama, kad kaip domenų vardai *.lt* zonoje nebūtų registruojami Lietuvoje ar užsienyje žinomi prekių ženklai nesant šių ženklų savininkų sutikimų. Visais atvejais KTU Informacinių technologijų plėtros institutas atsiriboja nuo bet kokios atsakomybės prieš trečiuosius asmenis ir visą atsakomybę sutartimi perkelia užsakovui. Užsakovas privalo užtikrinti, kad domeno vardas nebūtų naudojamas neteisėtai veiklai. Tačiau, gavęs informacijos apie tai, kad užsakovas pažeidė trečiųjų asmenų teises, Institutas gali ne ginčo tvarka sustabdyti domeno vardo naudojimą iki bus išspręstas ginčas tarp užsakovo ir pretenzijas pareiškusių trečiųjų asmenų.

Nuorodos tarp tinklalapių taip pat gali būti objektas diskusijoms apie prekių ženklų savininkų teises. Kai vardai ar logotipai, kurie yra pripažinti prekių ženklais, yra naudojami nuorodomis tarp tinklalapių, yra sukuriama polemika tarp šių nuorodų kūrėjų ir prekių ženklų savininkų. Toks prekės ženklo naudojimas nėra neteisėtas, kai prekės ženklo savininkas suteikia leidimą ir jeigu turinys, į kurį nukreipia nuoroda nėra žalingas prekės ženklo savininkui.

Prekių ženklų teisėto naudojimo klausimai kyla ir tuomet, kai, pavyzdžiui, vieno tinklalapio administratoriai pradeda naudoti raktinius žodžius, kurie iš esmės yra kitam ūkio subjektui teisėtai priklausantys ženklai, metataguose (metažymėse), naudojamuose užimti pirmines pozicijas paieškos puslapiuose. Kita prekių ženklų problema atsirado, kai paieškos sistemų operatoriai pradėjo pardavinėti tam tikrus raktinius žodžius. Teisinė problema čia atsiranda tuomet, kai yra parduodamas raktinis žodis interneto skelbimams, kuris yra prekės ženklas, priklausantis kitam ūkio subjektui. Dažniausiai tokio pobūdžio prekės ženklo

naudojimas yra įvardijamas kaip neteisėtas prekės ženklo naudojimas. Be to, kai kuriais atvejais toks prekės ženklo naudojimas metatagams vadinamas nesąžininga konkurencija (pvz., *AirBaltic* ir *FlyLAL* atvejais⁶⁵).

Prekių ženklų ir neteisėto domenų vardų užėmimo teisės nuostatos yra papildomos nesąžiningos konkurencijos teisės nuostatomis. Daugelyje valstybių draudžiama komercinė praktika, kuomet ji yra nesąžininga vartotojų ar konkurentų atžvilgiu. Tai, kas vadinama nesąžiningos konkurencijos atvejais, skiriasi skirtingose valstybėse.

Nesąžiningos konkurencijos klausimai susiję ne tik su domenų vardais, savo sudėtyje turinčiais prekių ženklus, bet ir su kitokios formos komerciniu interneto turiniu. Pavyzdžiui, šalia prekių ženklų ir neteisėto domeno vardo užėmimo reikalavimų, prekių ženklo savininkas galėtų teigti, kad užregistruodamas domeno vardą, jo konkurentas elgėsi nesąžiningai, nes tai sumažino prekės ženklo savininko galimybes konkuruoti (apribojo konkurenciją). Tai reiškia, jog domeno vardo registracija užkirto kelią teisėtam prekės ženklo savininkui užregistruoti savo prekės ženklą kaip domeno vardą, taip pat, kad užregistruotas domeno vardas klaidina vartotojus.

2. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS PAŽEIDIMŲ INTERNETE PREVENCIJOS GALIMYBĖS

2.1 Intelektinės nuosavybės pažeidimais internete daroma žala

Intelektinės nuosavybės pažeidimais žala padaroma ne tik intelektinės nuosavybės teisių turėtojams, bet ir valstybei, jos ekonomikai, kultūrai, visuomenei, vartotojams, socialinei aplinkai. Svarbiausi neigiami intelektinės nuosavybės pažeidimų padariniai gali būti tokie:

- intelektinės nuosavybės teisių savininkai negauna atlyginimo už jiems priklausančių intelektinės nuosavybės objektų naudojimą;
- valstybė negauna mokesčių už neteisėtą intelektinės nuosavybės objektų platinimą;
- prarandamos su intelektine nuosavybe susijusios darbo vietos;
- neskatinama kūrėjų veikla;

---

⁶⁵ „flyLAL – Lithuanian Airlines“ pareiškė skundą aviakompanijai „airBaltic“, kuriuo teigiama, kad pasinaudodama „flyLAL“ vardu populiariausioje internetinės paieškos sistemoje „Google“, Latvijos oro bendrovė „airBaltic“ patalpino savo reklamą, kuria yra pažeidžiami ne tik „flyLAL – Lithuanian Airlines“, bet ir vartotojų interesai. „Google“ paieškos laukelyje surinkus žodį „flyLAL“, vartotojas yra nukreipiamas į „airBaltic“ internetinį puslapį. „flyLAL – Lithuanian Airlines“ teigė, kad tokiais savo veiksmais SAS grupei priklausanti Latvijos oro bendrovė „airBaltic“ grubiai pažeidė sąžiningos verslo praktikos principus, „flyLAL“ išimtinės teisės į įmonės vardo naudojimą ir prekės ženklą.

- trikdoma ekonomikos raida ir plėtra;
- išauga teisėtos intelektinės nuosavybės produkcijos kaina vartotojams;
- vartotojus pasiekia nekokybiška neteisėta intelektinės nuosavybės produkcija, kuriai neteikiamos aptarnavimo ir papildomos paslaugos;
- ir kiti neigiami padariniai.

2.2 Atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus, vykdomus internete

Civilinė atsakomybė (už tiesioginius pažeidimus, prisidėjimą prie pažeidimo ir netiesioginius pažeidimus) gali apimti: draudimus, neteisėtai atgamintų intelektinės nuosavybės objektų konfiskavimą, nuostolių atlyginimą, gautos naudos išieškojimą, atlyginimą už teismo išlaidas. Baudžiamoji atsakomybė apima laisvės atėmimą ir baudas.

2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2001/29/EB dėl autorių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo 59 konstatuojamojoje dalyje teigiama: „ypač skaitmeninėje terpėje tretieji asmenys gali vis labiau naudoti tarpininkų paslaugas pažeidinėjimams. Daugeliu atvejų geriausia priversti tokius tarpininkus nutraukti tokią pažeidžiančią veiklą. Dėl to, nesumenkinant kitų esamų nuobaudų ir teisių gynimo būdų, teisių turėtojai turėtų turėti galimybę prašyti teismo uždraudimo tarpininkui, perduodančiam trečiojo asmens daromą saugomo kūrinio ar kito objekto pažeidimą tinkle. Tokia galimybė turėtų būti prieinama net ir tais atvejais, kai už tarpininko atliktus veiksmus pagal Direktyvos 5 straipsnį⁶⁶ yra atleidžiama nuo atsakomybės. Tokių uždraudimų sąlygas ir aplinkybes turėtų nustatyti valstybių narių nacionalinė teisė“. Štai Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 15 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Asmenys, kurių teisės pažeidžia paslaugų teikėjo perduodama ir (ar) saugoma informacija ar su ja susijusi veikla, turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įpareigoti paslaugos teikėją imtis veiksmų, kad būtų nutrauktas pažeidimas, vykdomas naudojant informacinės visuomenės paslaugas, numatytas šio įstatymo 12–14 straipsniuose, ar užkirstas jam kelias, nepaisant to, kad už tokį pažeidimą pagal šio įstatymo 12–14 straipsnius paslaugos teikėjas neatsako“.⁶⁷

Kaip žinia, tiesės aktai nurodo, kad sužinojęs arba gavęs žinių apie neteisėtą paslaugos gavėjo veiklą arba apie tai, kad paslaugos gavėjo pateikta informacija įgyta, sukurta,

⁶⁶ „2 straipsnyje minėtiems laikiniams atgaminimo veiksams, kurie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai ir kartu – būtina bei svarbi technologinio proceso dalis, kurių vienintelis tikslas yra sudaryti sąlygas tarpininkui perduoti tinkle tretiesiems asmenims arba teisėtai naudoti kūrinį ar kitą objektą ir kurie atskirai nėra ekonominiu atžvilgiu svarbūs, 2 straipsnyje nustatytos teisės netaikomos“. Žr. Direktyvos Nr. 2001/29/EB 5 straipsnio 1 dalį

⁶⁷ 2006 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas Nr. X-614 // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2380.

pakeista ar naudojama neteisėtu būdu⁶⁸, skubiai imasi veiksmų, kad panaikintų galimybę tokią informaciją pasiekti. Kitas klausimas yra, kokia apimtimi interneto paslaugų teikėjas turi pašalinti turinį, kuomet informacijos savininko pranešimas nėra aiškus. Pavyzdžiui, byloje *ALS Scan, Inc. v. RemarQ Communities, Inc.*⁶⁹ teismas buvo linkęs įpareigoti interneto paslaugų teikėją pašalinti ištisas naujienų grupes, kuriose buvo neteisėtai naudojamų fotografijų, nors ir paaiškėjo, kad ne visos fotografijos, naudojamos elektroninės versijos laikraščiuose, pažeidė autorių teises. Toks teismo sprendimas yra iš tiesų per platus ir dar labiau akcentuoja neapibrėžtumą, interpretuojant interneto paslaugų teikėjų atsakomybės ribas.

Dar viena spręstina problema yra P2P (*peer-to-peer*) tinklų sistemos ir interneto paslaugų teikėjų atsakomybė. Lieka atviras klausimas, kokia apimtimi interneto paslaugų teikėjai turi kontroliuoti savo klientų naudojimąsi P2P tinklais. Dauguma interneto turinio savininkų mano, kad interneto paslaugų teikėjai turi visiškai prisiimti atsakomybę už visų formų naudojimąsi P2P tinklais, kuriuos palaiko interneto paslaugas teikiančių įmonių sistemos. Tuo tarpu interneto paslaugų teikėjai laikosi pozicijos, kad P2P tinklai turėtų būti traktuojami kaip naudotini keistis privačiu turiniu tarp sistemos vartotojų ir kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už jokių pažeidimų, kuris įvykdomas naudojantis P2P tinklais.

Po *Napster* bylos⁷⁰ nagrinėjimo P2P tinklų ir programinės įrangos teikėjai turėtų suprasti, kad greičiausiai jie turėtų atsakyti už netiesioginius intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus tokia apimtimi, kiek jiems buvo žinoma, kad jų programinė įranga naudojama pažeidimų tikslais arba jie iš tokios programinės įrangos turi naudos. Tokia pat netiesioginė atsakomybė gresia ir paslaugų virtualioje erdvėje teikėjams. Pavyzdžiui, įmonė, kuri teikė amžiaus patvirtinimo paslaugas suaugusiųjų tinklalapių operatoriams, buvo pripažinta įvykdžiusi netiesioginį intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, remiantis netiesioginio

---

⁶⁸ 2007 m. rugpjūčio 22 d. Vyriausybės nutarime Nr. 881 „Dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nurodoma, kad neteisėtu būdu įgyta, sukurta, pakeista ar naudojama informacija – neteisėta kopija, pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą draudžiama skelbti, platinti ar skleisti informacija ir informacija, atsiradusi dėl neteisėtos paslaugos gavėjo veiklos ar tiesiogiai su ja susijusi, kurią paslaugos gavėjo prašymu saugo paslaugos teikėjas, o neteisėta paslaugos gavėjo veikla – tai paslaugos gavėjo veiksmai, pažeidžiantys autorių teises, gretutines teises, *sui generis* teises, Lietuvos Respublikos dizaino įstatymo, Lietuvos Respublikos patentų įstatymo, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo, Lietuvos Respublikos puslaidininkinių gaminių topografijų teisinės apsaugos įstatymo nustatytas teises, arba pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą draudžiamos skelbti, platinti ar skleisti informacijos platinimas ar skleidimas ir skelbimas.

⁶⁹ *ALS Scan, Inc. v. RemarQ Communities, Inc.* // <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=4th&navby=docket&no=001351> [žiūrėta 2007-10-11]

⁷⁰ Byloje *Napster II (A&M Records, Inc. v. Napster, Inc.)* programinės įrangos kompanija buvo kaltinama netiesioginiu intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu už kompiuterių programos platinimą, kuri buvo skirta dalintis muzikos kūrinių internetu. Teismas pripažino, kad Napster kompiuterių programa turėjo galimybę nutraukti prieigą prie pažeidėjų kompiuterių, taip pat teismas nustatė, kad Napster žinojo apie daromus pažeidimus ir nepadarė visko, ko protingai buvo tikimasi iš Napster kompanijos, kad būtų užkirstas kelias pažeidimams. Uždarydamos Napster, muzikos įrašų kompanijos nutraukė pagrindinį neteisėtą muzikos kūrinių kopijų platinimo kanalą, taip pažabodamos teisių pažeidėjus.

pažeidimo ir prisidėjimo prie pažeidimo teorijomis, o tokios atsakomybės pagrindas buvo kai kurių vartotojų įvykdyti tiesioginiai intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai⁷¹.

Kalbant apie Europos Sąjungos teismų praktiką, neseniai Belgijos teismas priėmė sprendimą⁷², kurį būtų galima pavadinti revoliuciniu. Pirmą kartą teismas atmetė jau tradiciniais tapusius interneto paslaugų teikėjo argumentus dėl interneto turinio. Briuselio pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad Belgijos interneto paslaugų teikėjas *Scarlet Extended Ltd* (anksčiau žinomas kaip *Tiscali*) turi *filtruoti* neteisėtus muzikos bylų siuntimus. 2007 m. birželio 29 d. teismas atmetė interneto paslaugų teikėjo techninius, ekonominius ir politinius argumentus prieš privalomą filtravimą, sukurdamas pagrindus panašiems teismų sprendimams, o taip pat galimiems Elektroninės komercijos direktyvos pakeitimams.

Dar 2004 m. Belgijos autorių, kompozitorių ir leidėjų bendrija pateikė ieškinį prieš *Scarlet Extended Ltd*, reikalaujama naudoti technines priemones, kurios sumažintų neteisėtų muzikos rinkmenų mainus *peer-to-peer* tinklais. Teismas pradiniame sprendime pripažino, kad *Scarlet Extended Ltd* klientai vykde piratavimo veiklą, tačiau nurodė, kad neturi pakankamai žinių apie techninius filtravimo aspektus, kad galėtų priimti galutinį sprendimą. Teismas paskyrė technikos ekspertą ištirti įvairius galimus filtravimo sprendimus. Eksperto išvada buvo paskelbta 2007 m. sausio 3 d., o galutinis teismo sprendimas – birželio 29 d.

Scarlet Extended Ltd. pateikė keletą argumentų. Atsakovas teigė, kad teismas pažeidė Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnį, kuris draudžia valstybėms narėms įpareigoti interneto paslaugų teikėjus kontroliuoti persiunčiamą interneto turinį. Teismas pažymėjo, kad minėta Direktyvos nuostata yra susijusi su interneto paslaugų teikėjų atsakomybe, tačiau nevaržo teismo galimybių nustatyti reikalingas priemones, siekiant blokuoti tam tikrą interneto turinį, kuris yra neteisėtas.

Atsakovas taip pat bandė tvirtinti, kad privalomas filtravimas panaikins jo „paprasčio perdavimo kanalo“ statusą pagal Elektroninės komercijos direktyvą ir padarys jį turinio teikėju. Teismas su šiuo argumentu nesutiko, nurodydamas, kad automatinės filtravimo technologijos įdiegimas nereiškia, kad interneto paslaugų teikėjas „parenka“ ar „keičia“ interneto turinį, taigi sprendimas negali turėti įtakos atsakovo statusui atsakomybės tikslais.

Dar vienas atsakovo argumentas buvo tas, kad paskirtas filtravimas pažeidžia privatumo nuostatas. Tačiau teismas išaiškino, kad lygiai taip pat kaip antivirusinis ar nepageidaujamų interneto žinučių filtravimas, automatinis neteisėtų kūrinių blokavimas nebūtinai turi įtraukti asmens duomenis.

⁷¹ Perfect 10, Inc. v. Cybernet Ventures, Inc. // http://www.internetlibrary.com/cases/lib_case269.cfm [žiūrėta 2007-10-11]

⁷² Sprendimas byloje *SCRL Société Belge des Auteurs, Compositeurs et Editeurs (SABAM) v. S.A. Tiscali* – Briuselio pirmosios instancijos teismas

Teismas įpareigojo *Scarlet Extended Ltd.* įdiegti filtravimo technologijas per šešis mėnesius ir padengti visas reikalingas įdiegimo išlaidas arba sumokėti 2500 eurų baudą.

Tai yra pirmas kartas, kai teismas sistemingai išnaginėjo bylą ir atmetė visus tradicinius interneto paslaugų teikėjo argumentus. Interneto paslaugų teikėjai jau seniai naudoja modernius virusų ir nepageidaujamo turinio žinučių blokavimo programas. Tai tebuvo laiko klausimas, kada teismas pasakys: jeigu įmanomas blokuoti virusus ir nepageidaujamo turinio žinutes, tai turi būti įmanoma blokuoti ir neteisėtą turinį.

Belgijos teismas detalai išanalizavo Europos Sąjungos teisės nuostatas, ypač Elektroninės komercijos direktyvos 12 straipsnį. Šis straipsnis nurodo, kad kai teikiama informacinės visuomenės paslauga, kurią sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas, valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas nebūtų atsakingas už perduodamą informaciją, jeigu teikėjas: a) neinicijuoja perdavimo; b) neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir c) neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos. Teismas taip pat nagrinėjo ryšį tarp Elektroninės komercijos direktyvos ir Informacinės visuomenės direktyvos 8 str. 3 d., kuris nustato, kad valstybės narės užtikrina, kad teisių turėtojai turėtų galimybes prašyti teismo draudimo tarpininkams, kurių paslaugomis tretieji asmenys naudojami autorių teisėms ar gretutinėms teisėms pažeisti. Belgijos teismas nusprendė, kad šiuo atveju Informacinės visuomenės direktyva turi pirmenybę prieš Elektroninės komercijos direktyvą.

Teismas taip pat nusprendė, kad pagal Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnį, *Scarlet Extended Ltd.* nebus įpareigotas aktyviai kontroliuoti savo tinklus. Teismas padarė išvadą, kad techninių priemonių įdiegimas nereiškia nei pareigos kontroliuoti tinklus, nei identifikuoti individualius dalyvius. Tokios techninės priemonės yra skirtos veikti automatiškai, lygiai taip, kaip veikia antivirusinės ir nepageidaujamų žinučių blokavimo programos, bei nereikalauja jokio aktyvaus interneto paslaugų teikėjo dalyvavimo po tokių techninių priemonių įdiegimo.

Manytina, kad dėl tokios detalios Europos Sąjungos teisės nuostatų analizės, Belgijos teismo sprendimas turės precedentinės vertės Europos Sąjungos mastu. Vis dėlto, šis klausimas dar bus plačiai nagrinėjamas Europos Sąjungoje ir neaišku, ar visi teismai seks Belgijos teismo pavyzdžiu. Tikimasi, kad anksčiau ar vėliau bus sulaukta ir Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pasisakymo šiuo klausimu.

Tendencija laikyti interneto tarpininkus atsakingais už trečiųjų asmenų įvykdomus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus vis ryškėja. Konkurencija ir smulkesniųjų subjektų apsauga įgyja didesnę reikšmę.

Ne tik Belgijos, bet ir Vokietijos teismai plečia pareigų apimtį interneto tarpininkams. Pagarsėjusiam Vokietijos Federalinio Teismo sprendime⁷³ buvo nurodyta, kad „eBay“ interneto aukcionas turėjo būti laikomas pažeidėju tais atvejais, kai portalas pagal savo verslo modelį leido tretiesiems asmenims lengvai pažeisti konkurentų, intelektinės nuosavybės teisių turėtojų ir kitų subjektų teises, pateikiant neteisėtą turinį. Taigi pažeidėjo sąvoka šiuo atveju pritaikyta tam, kuris tiesiogiai nepadarė pažeidimo. Byla, ko gero, taip pat turės įtakos kitiems teismams, kurie iki šiol taikė tradicinį tiesioginės atsakomybės modelį turinio teikėjų, pieigos teikėjų bei serverių atžvilgiu.

Byloje pasakyta, kad interneto aukcionas turi ne tik nedelsiant pašalinti neteisėtą turinį po to, kai buvo informuotas, bet ir turi imtis protingų atsargumo veiksmų, kad būtų išvengta bet kokių tolesnių pažeidimų, nepaisant to, ar tai tas pats neteisėtas turinys, ar kitas. Be to, teismas išaiškino, kad „eBay“, sukurdamas interneto prekybos vietą, leido savo klientams siūlyti produktus, pažeidžiančius kitų subjektų teises, ir dėl to galėjo būti pripažintas atsakingu, jeigu dar kartą nesiimtų protingų veiksmų prieš galimus pažeidimus.

Po tokių teismų sprendimų neišvengiamai reikalinga, kad būtų išaiškinta ir apibrėžta skirtingų interneto tarpininkų atsakomybė. Jau yra kalbama apie galimą atsakomybės, nurodytos Elektroninės komercijos direktyvoje, išplėtimą. Pasirengimas galimiems Elektroninės komercijos direktyvos pakeitimams jau artėja. Tikimasis, kad Vokietijos teisės profesoriaus Gerald Spindler⁷⁴ studija jau bus parengta kitais metais.

Štai Prancūzijos įrašų kompanijos ir interneto paslaugų teikėjai susitarė⁷⁵ kovoti prieš muzikos piratavimą internete. Sudaryta trylika rekomendacijų, iš kurių keletas yra taikytina interneto paslaugų teikėjams. Pastarieji turėtų plačiau taikyti filtravimo technologijas, įterpti jų naudojimo sąlygas susitarimuose su klientais, norinčiais talpinti savo informaciją serveriuose ar savarankiškam vartotojų turinio valdymui pritaikytuose interneto portaluose. Be to, interneto tarpininkai sutiko analizuoti ir išbandyti filtravimo sistemas savo tinkluose bei platinti tas, kurios bus patvirtintos esančios efektyvios.

Pirmoji rekomendacija ragina, kad interneto portaluose, kuriuose informaciją gali teikti patys vartotojai, būtų įdiegta turinio atpažinimo technologija. Kai kurie plačiai žinomi portalai (pvz., DailyMotion, MySpace) jau tai vykdo, todėl tokia rekomendacija nėra naujas dalykas. Tačiau rekomendacija, kuria skatinama interneto prieigos teikėjus pradėti bandyti įvairias turinio atpažinimo technologijas yra kažkas nauja. Be to, interpretuojant Elektroninės komercijos direktyvą tokios filtravimo sistemos buvo draudžiamos. Belgijos teismo priimtas

⁷³ Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje Internet Auction II (Rolex II), Nr. 1 ZR 35/04

⁷⁴ E-Business: The Way Forward. Cambridge, UK, 5-6 December 2005 //

http://ec.europa.eu/enterprise/ict/conferences/doc/cambridge_report.pdf [žiūrėta 2007-11-30]

⁷⁵ France unveils anti-piracy plan // <http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/7110024.stm> [žiūrėta 2007-11-30]

sprendimas *SABAM v. Scarlet Extended Ltd.* byloje lėmė interneto tarpininkų atsakomybės „filosofijos“ (sampratos) pakeitimą, nes iki tol Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnis buvo aiškinamas kaip draudžiantis naudoti bendras filtravimo priemones.

Vienaip ar kitaip, Europos valstybės pradėjo spręsti neteisėto turinio internete klausimus. Vienos bando uždrausti P2P tinklus, kitos (pvz., Danija) mėgina atrasti pozityvių P2P tinklų pusių ir pritaikyti juos teisėtam ir efektyviai apmokestintam turinio platinimui internete. Latga-a Muzikos kūrinų skyriaus Licencijavimo grupės specialistas Marius Kuzminas neseniai vykusiame seminare⁷⁶ teigė, kad, stengiantis išvengti pažeidimų naudojantis *peer-to-peer* tinklais, reikia ne drausti, o leisti: vartotojai turi turėti teisę keisti kūriniais, parsisiųsti juos iš internetinių puslapių, o autoriai – gauti už tai atlyginimą. Vienas iš galimų sprendimų variantų – tam tikras mėnesinis mokestis, perduodamas autoriams, kuri mokėtų kiekvienas plačiajuosčio interneto ryšio vartotojas. Toks mokėjimas nebūtų privalomas – jį atlikti turėtų tik tie vartotojai, kurie naudojami P2P programomis ar kitais būdais gaunantys kūrinius iš interneto svetainių. Taigi būtų legalizuotas keitimosi informacija procesas, o tie vartotojai, kurie piktnaudžiautų mokesčio neprivalomumu, būtų baudžiami.

2.3 Priemonės, galinčios sustabdyti intelektinės nuosavybės pažeidimus internete

Reikia pripažinti, kad tobulėjančios technologinės galimybės, susijusios su besiplečiančia globaline informacine infrastruktūra, siūlo būdus, kaip būtų galima valdyti disponavimą intelektinės nuosavybės objektais, pasitelkiant ne vien tik intelektinės nuosavybės teisės aktus ar teisinės priemones.

Nors alternatyvūs būdai tikrai negali užimti intelektinės nuosavybės teisinės sistemos vietos, tačiau, kūrybiškai taikant ir derinant, tokie metodai galėtų papildyti teisinius būdus. Efektyvus naujų technologijų naudojimas, kūrybingos valdymo ir platinimo schemos gali padėti teisingai kompensuoti intelektinės nuosavybės teisių turėtojams ir kartu leisti lengvesnę prieigą prie intelektinės nuosavybės objektų per informacines technologijas. Efektyvus alternatyvių būdų naudojimas taip pat leistų išvengti nereikalingos ir neprotingos įtampos, taikant intelektinės nuosavybės teisės principus, o galbūt priverstų pagalvoti apie reikiamus šių principų pakeitimo variantus.

---

⁷⁶ 2007 m. gruodžio 3 d. bendras ELSA Vilnius (Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės Vilniaus filialo) ir LATGA-A seminaras-diskusija „Autorių teisės: įgyvendinimas ir apsauga“

2.3.1 Techniniai klausimai

Didelė informacinių technologijų pažanga lėmė dabartinių intelektinės nuosavybės teisių, suformuotų daug senesnėms informacinėms technologijoms, reikalavimų gausą įstatymų vykdytojams ir naudotojams. Vienas iš svarbiausių informacinių technologijų požymių yra tas, kad atgaminimo išlaidos žymiai sumažėja. Tai prieštarauja masinės gamybos ekonominiams privalumams, nes atgaminimo kaina yra beveik nepriklausoma nuo pagaminamų produktų skaičiaus. Nešiojamosios (mobiliesios) informacijos saugojimo technologijos leido lengvai dauginti elektroninę medžiagą, o elektroninės skenavimo priemonės sudarė galimybes užfiksuoti neelektroninę informaciją elektroninėse laikmenose. Nešiojamosios informacijos saugojimo laikmenos vis dar reikalauja fizinio perkėlimo. Šiuo atveju internetas neturi tokių kliūčių. Tai lėmė kai kurių kompanijų milžinišką išaugimą, nes jos produkcijos platinimui pasitelkė internetą. Informacijos saugojimo laikmenos ir lengvas informacijos dauginimas sukėlė problemų programinės įrangos gamintojams. Dauguma jų bandė sukliudyti informacijos dauginimui tam tikra programine ir technine įranga. Kaip informacinės technologijos gali padėti aptikti kopijas? Tekstas internete yra nukopijuojamas tikriausiai šimtus tūkstančių kartų. Vienas metodas valdyti intelektinės nuosavybės prieinamumą internetu yra riboti pačią prieigą prie informacijos (intelektinės nuosavybės objekto) pritaikant technines apsaugos priemones (elektroninis teisių valdymas), saugančias intelektinės nuosavybės objektus nuo neteisėto priėjimo prie jų, integruojančias „vandens ženklus“, ieškančias tam tikrų bylų internete ir sekančias jų naudojimą, trukdančias interneto vartotojams išsisaugoti interneto turinį kompiuterio atmintyje, kopijuoti, išspausdinti. Naudojant vadinamąsias „web-crawlers“ paieškos sistemas, autorių teisių turėtojai ar teisių administravimo organizacijos turi galimybę ieškoti internete pažodinių teksto kopijų. Tai galima atlikti ieškant tiek teksto, tiek netekstinės medžiagos. Apsaugos priemonės gali būti pritaikomos audio ir video medžiagai. Grafiniams vaizdams gali būti pritaikyti parašai ar vandens ženklai, kurie yra beveik nematomi. Vaizdai gali būti modifikuojami net neprarandant tokių paslėptų ženklų. Tačiau tokios sistemos sustabdo tik nenuolatinius piratus.

Dar vienas iš kai kurių autorių⁷⁷ siūlomų būdų yra nuolatinis viešai prieinamų intelektinės nuosavybės objektų atnaujinimas. Pavyzdžiui, duomenų bazės savininkas turės konkurencinį pranašumą tuo atžvilgiu, jeigu jo pateikiama informacija duomenų bazėje bus pati naujausia. Tokiu atveju duomenų bazės savininkas turi nuolat atnaujinti informaciją. Taip sistemindamas savo produktą, duomenų bazės savininkas apsaugo jį nuo piratavimo, nes neteisėtai savintis informaciją, kuri greitai keičiasi ir sensta, ekonomiškai nėra naudinga.

⁷⁷ George B. Delta, Jeffrey H. Matsuura. Law of the Internet 2nd edition. – New York: Aspen law & Business, 2005.

Tačiau toks metodas nėra pritaikomas ir tinkamas absoliučiai visiems intelektinės nuosavybės objektams. Be to, šiuolaikiniame informacijos pasaulyje viskas ir taip greitai keičiasi, todėl šis būdas nebūtų labai efektyvus.

Be to, intelektinės nuosavybės objektų panaudojimą galima valdyti kontroliuojant šių objektų, skelbiamų internete, kokybę. Pavyzdžiui, fotografijų savininkas, kuris paskelbia savo nuotraukas internete, gali riboti jų kokybę taip, kad ji būtų pakankama peržiūrėti nuotraukas internete, tačiau per prasta, kad jos būtų panaudojamos kitiems tikslams. Tokį būdą yra pasirinkę daugelis muziejų ir galerijų, skelbiančių savo parodas ir kolekcijas internete (The Metropolitan Museum of Art, San Francisco Museum of Modern Art).

Lengvam atgaminimui naudojant informacines technologijas iš paskos seka priemonės, padedančios aptikti neteisėtai padarytas kopijas. Trūksta tik to, kad įstatymais būtų užtikrinta, jog visa programinė įranga turėtų autorių teisių ženklo detektorius, kurie neleidžia atskleisti, rodyti informacijos, jeigu naudotojas negali būti identifikuojamas.

2.3.2 Moralinės priežastys

Kodėl kopijavimas gali būti blogai? Kas yra negerai, jeigu neteisėtai kopijuojamas kito kūrinys? Vienas atsakymas gali būti toks: tai yra autorių teisių pažeidimas. Kopijavimas kažkuria prasme yra laikomas vagyste. Galima išskirti keletą pagrindimų intelektinės nuosavybės apsaugos būtinumui:

- Darbas. Tikriausiai pats populiariausias nuosavybės apsaugos pagrindimas atkeliauja iš Džono Loko idėjų. Jis teigė, kad jeigu žmogus įdeda į koki nors daiktą savo darbo, tuomet jis turi teisę į tą daiktą. Tiesa, Lokas nustatė ir tam tikrus ribojimus. Žmogus turi teisę savo darbu įgyti tiek nuosavybės, kiek gali jos sunaudoti savo gyvenimo reikmėms, kol ji nunyksta. Visa, kas tai viršija, jau nėra jo dalis ir priklauso kitiems.
- Nuopelnai, užtarnavimas. Prodiuseris ar kūrėjas nusipelno atlyginimo už tai, ką sukūrė.
- Nauda. Trečiasis pagrindimas išeina iš antrojo. Jeigu autorius nupiešia paveikslą, padaro įdomią nuotrauką, sukuria naują ir originalią kompiuterių programą, jis nori, kad žmonės žinotų, jog šį kūrinį sukūrė jis, o ne kas nors kitas, ir iš to galbūt gauti naudą. Jeigu kopijavimas būtų leistinas, nebūtų uždirbami pinigai, nebūtų gaunamas pelnas ir galbūt niekas nedėtų pastangų savoms idėjoms įgyvendinti. Naujų idėjų karta yra reikalinga visuomenei klestėti. Be finansinės gražos visuomenės naujų idėjų atsargos ir jų įgyvendinimas išnyktų.

Dėl to vis dažniau kalbama apie etikos ir elgesio skaitmeninėje aplinkoje (internet) kodeksus, skatinama gerbti intelektinės nuosavybės teises, nes būtent pagarba intelektinės nuosavybės teisėms ir tinkamas šių teisių svarbos suvokimas yra pirminė ir stipri prielaida intelektinės nuosavybės pažeidimų internete slopinimui.

2.3.3 Teisinės priemonės ir intelektinės nuosavybės teisių valdymas

Galimas būdas yra išlaidų, susijusių su intelektine nuosavybe, pasidalijimas tarp skirtingų ūkio subjektų. Pavyzdžiui, interneto paslaugų teikėjai (tarpininkai) turi didelį stimulą stengtis, kad naudojimas internetu būtų kuo didesnis. Tam, kad pritrauktų potencialius klientus, interneto paslaugų teikėjai siūlo kuo platesnį ir kuo aukštesnės kokybės interneto turinio prieinamumą. Tokiomis aplinkybėmis, interneto turinio savininkai gali tikėtis kompensacijų, jeigu jų intelektinės nuosavybės teisės, pasiekiant kūrinius internetu, būtų pažeistos. Tokiu atveju interneto paslaugų teikėjai būtų suinteresuoti kompensuoti. Tokios kompensacijos galėtų būti tiesioginės išmokos intelektinės nuosavybės teisių savininkams. Savo ruožtu, interneto paslaugų teikėjai ieškos pasaulinio žiniatinklio grandinės dalyvių, kad galėtų susigrąžinti bent dalį išlaidų. Vienas galimas variantas yra abonentiniai mokesčiai arba papildomos rinkliavos. Kitas būdas – reklamos paslaugų teikimas. Asmenys, norintys reklamuoti savo produktus internete, mokėtų įmokas interneto paslaugų teikėjams, kurie šias pajamas galėtų paskirti kompensacijoms intelektinės nuosavybės teisių turėtojams. Šio metodo kritikai⁷⁸ teigia, kad tokie abipusės naudos santykiai, kuriuose dalyvauja interneto turinio savininkai ir interneto paslaugų teikėjai, kuria interneto komercinės bendruomenės. Metodo šalininkai tvirtina, jog interneto bendruomenių svarbiausias vaidmuo yra intelektinės nuosavybės prieinamumo kontrolė. Internetas jau savaime yra bendruomenė, kuri yra ypač interaktyvi ir dinamiška, todėl svarstomas tam tikras ekonominis modelis. Tokiu atveju interneto paslaugų teikėjai užtikrintų reikalingas technologijas intelektinės nuosavybės apsaugai bendruomenės ribose.

Alternatyvių intelektinės nuosavybės apsaugos metodų koncepcija siūlo šiek tiek kitokį požiūrį į intelektinės nuosavybės naudojimą. Tradicinė koncepcija nustato, kad į intelektinę nuosavybę žiūrima kaip į *nuosavybę*, kurią turi ir kontroliuoja teisių savininkas. Alternatyvūs valdymo metodai traktuoja intelektinę nuosavybę kaip šaltinį, aplink kurį asmenys kuria santykius, dalijasi išlaidas ir riziką, kad galėtų sukurti optimalų intelektinės nuosavybės naudojimo modelį. Intelektinės nuosavybės savininkų teisės išlieka kaip visada stiprios, netgi ir tuomet, kai pritaikomi alternatyvūs teisių gynimo metodai. Nebėra protinga pasikliauti vien tik teisine sistema, kuomet kalbame apie globalinę informacijos infrastruktūrą.

⁷⁸ Debora Spar, Jeffrey J. Bussgang. Ruling the net // Harvard Bus. Rev. (May/June 1996)

2.3.4 Švietimas ir administravimo priemonės

Dažniausiai pasitaikantis teisinės sistemos trūkumas yra nepakankama intelektinės nuosavybės teisių apsauga, kai kuriose šalyse neretai neatitinkanti pasaulinių standartų, teisinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės pažeidimus nebuvimas, prieštaringos ir nenuoseklios teisės aktų nuostatos, intelektinės nuosavybės gynimo patirties nebuvimas, o kartais ir įstatymo leidėjo nepakankamas supratimas, kas yra intelektinė nuosavybė ir ką reikia keisti įstatymų leidybos srityje, kad būtų pasiekta kuo geresnių rezultatų. Dėl to reikalinga, kad intelektinės nuosavybės apsauga iš nereikšmingų sričių sąrašo atsidurtų prioritetinių sričių gretose, nes pati informacinės visuomenės, komunikacijų ir technologijų plėtra tai diktuoja. Dauguma intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančių teisės aktų jau nebeatitinka šių dienų poreikių, dėl to būtina juos modernizuoti. Būtina tobulinti teisėsaugos pareigūnų ir institucijų darbuotojų gebėjimus intelektinės nuosavybės apsaugos ir susijusių teisės aktų įgyvendinimo srityje.

Specialų dėmesį reikėtų skirti smulkaus ir vidutinio verslo atstovams, kurių veikla susijusi su kūrybiškumu ir inovacijomis. Bėda ta, kad Lietuvoje vis dar nėra įprastas mokymosi visą gyvenimą modelis ir privatūs asmenys dažnai nepripažįsta ar nemato naudos iš tokio pobūdžio švietimo. Todėl, anot dr. Mindaugo Kiškio, vienas iš galimų sprendimo variantų galėtų būti privalomas švietimas, kaip būtina sąlyga Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimui gauti⁷⁹.

Be to, būtina skirti didesnę finansavimą, suteikti platesnius administracinius įgaliojimus ir sukurti daugiau darbo vietų vykdomosios valdžios institucijose, dirbančiose intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų srityje.

Panašios rekomendacijos taikytinos ir teismams. Teismai atlieka bemaž labiausiai matomą ir reikšmingą vaidmenį įgyvendinant intelektinės nuosavybės teisių apsaugą. Tačiau reikia pripažinti, kad kartais teismams trūksta žinių, ypač sprendžiant ginčus, susijusius su naujais ir kompleksiniais intelektinės nuosavybės teisių objektais (pvz., duomenų bazių teisinė apsauga, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai internete, elektroniniai duomenys kaip įrodymai ir pan.).

Be viso to, kas pasakyta, dr. Mindaugas Kiškis Rekomendacijose intelektinės nuosavybės teisei, strategijai ir įgyvendinimui tobulinti⁸⁰ teigia, kad yra verta pasvarstyti apie intelektinės nuosavybės teisių turėtojų finansinę paramą: pritaikyti mokesčių lengvatų

⁷⁹ Dr. Mindaugas Kiškis. Recommendations for improving Lithuanian intellectual property law, policy and enforcement // http://www.irii.lt/MKiskis_IPR_policy_recommendations.pdf

⁸⁰ Dr. Mindaugas Kiškis. Recommendations for improving Lithuanian intellectual property law, policy and enforcement // http://www.irii.lt/MKiskis_IPR_policy_recommendations.pdf

priemonės arba paruošti specialius paskatinimo kompleksus, arba biudžeto dalį, kurios įplaukos surenkamos iš administracinių teisės pažeidimų baudų/baudų už nusikalstamų veikų vykdymą, skirti intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimui.

Pripažįstama, kad geresnį intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimo ir prevencijos lygį padėtų pasiekti naujausia informacija, metodika ir praktinių žinių pritaikymo pavyzdžiai. Todėl turėtų būti svarstoma apie centralizuotą intelektinės nuosavybės teisės kliniką.

3. INTELEKTINĖ NUOSAVYBĖ KAIP ŽINIŲ EKONOMIKOS VERTYBĖ

Tradiciskai intelektinės nuosavybės objektai vertinami už tai, kas jie yra patys savaime (*per se*), t.y. originalūs meno, muzikos, literatūros, audiovizualiniai kūriniai, gaminio dizainas ir t.t. Vertinamas jų originalumas, intelektinės veiklos indėlis, naujumas, kūrybiškumas ir pan. Technologijos tobulėjimas gali pakeisti intelektinės nuosavybės vertinimą, ir ji bus vertinama nebe vien už tai, kas ji yra, bet ir už tai, kiek daug galima su ja nuveikti. Neapdorotos informacijos vertė krinta, o paslaugų ir procesų, kurie leidžia efektyviai naudoti informaciją, vertė kyla. Todėl ekonomiškai naudingesnis tampa ne pats intelektinės nuosavybės objektas, o procesai ir paslaugos, susiję su juo.

Pagal tradicinę intelektinės nuosavybės koncepciją, tik materialia forma išreikšti kūriniai turėjo ekonominę vertę ir tokių materialia forma išreikštų kūrinių kiekis buvo ribotas. Interneto aplinka leidžia beveik kiekvienam vartotojui paskelbti kūrinius neapibrėžtam skaičiui žmonių. Taigi šioje aplinkoje dažnai atsitinka taip, kad pranašumą turi ne tie, kurie kuria, o tie kurie generuoja paslaugas ir procesus, suteikiančius galimybę vartotojams surasti informaciją, kuri jiems reikalinga; ta informacija turi būti kokybiška ir vartotojas nori būti tikras, jog gauna originalų produktą. Todėl verslo subjektai, teikiantys verifikavimo, autentifikavimo, saugos paslaugas turi ypatingai plačias perspektyvas. Taigi interneto plėtra lėmė tokį reiškinį, kai iš turinio vertės pereinama į paslaugų ir procesų vertę. Įstatymo raidė tokioje situacijoje turi ir toliau teikti apsaugą intelektinei nuosavybei, tačiau tuo pačiu turi būti nepamirštama pamažu taikytis prie tokio vertybių persiskirstymo. Be to, reikia pripažinti, kad tradicinė intelektinė nuosavybė (turinys) tampa plataus vartojimo produktu, kurį teikia platus spektras įvairių šaltinių.

Kova, kuri vyksta internete, ir dažniausiai paremta ekonominiais interesais, jau darosi nebeprotinga. To įrodymas yra *Viacom v. YouTube*⁸¹, *Capitol Records, et al v. Jammie*

---

⁸¹ *Viacom International, Inc. et al v. Youtube, Inc. et al.* // http://dockets.justia.com/docket/court-nysdce/case_no-1:2007cv02103/case_id-302164/ [žiūrėta 2007-11-10]

*Thomas, Tiffany & Co. v. Ebay*⁸² bylos. Berkmano interneto ir visuomenės centro mokslinis bendradarbis Urs Gasser pastebėjo, kad „iš tikrųjų yra abejotina, ar stipresnė intelektinės nuosavybės teisių apsauga bus sėkmingas žingsnis, siekiant žymiai sumažinti neteisėtą dalinimąsi P2P tinklais, nes tvirtos socialinės dalinimosi normos gali nugalėti teisinės normos“⁸³. „Žmogaus prigimtis yra dalintis“ – internete iš šio dalinimosi kuriamas verslas, tačiau tendencija yra tokia, kad už intelektinės nuosavybės teisės pažeidimus atsakomybės ir bausmių sulaukia paprastas vartotojas. Tuo tarpu stambios kompanijos ir toliau plečiasi sudarydamos abiem ginčo pusėms naudingus susitarimus. Pavyzdžiui, vienoje byloje⁸⁴ prieš bylų dalinimosi paslaugų teikėjus, teismas 2003 m. balandžio 25 d. nebuvo linkęs įpareigoti tokių paslaugų teikėjus užblokuoti neteisėtą dalinimąsi muzikos įrašais, remdamasis tuo, kad dalinimosi paslaugų teikėjai neturėjo pareigos prižiūrėti ar stabdyti dalinimąsi tokio pobūdžio rinkmenomis. Tai yra kritikuotinas sprendimas ir vėliau jis buvo pakeistas⁸⁵. Vėliau (2005 m. birželio 27 d.) teismas pripažino *Grokster, Ltd.* kaltu, pareikšdamas, kad tas, kuris platina įrangą, kuria galima pažeisti intelektinės nuosavybės teises, kai tai aiškiai pasakoma ar imamasi kitų priemonių skatinti pažeidimus, yra atsakingas už toliau sekančius veiksmus, kuriuos atliko tretieji asmenys. Laikas suprasti, kad vienintelė priemonė suvaldyti neteisėtą P2P tinklų veiklą yra tokių tinklų programinės įrangos ir veiklos pripažinimas intelektinės nuosavybės pažeidimų internete įrankiais⁸⁶. Dar vienas atvejis šias metais buvo Italijoje⁸⁷, kai Italijos baudžiamasis teismas panaikino apkaltinamąjį nuosprendį ir nutraukė bylą prieš du kaltinamuosius, kurie sukūrė P2P tinklą, skirtą dalintis rinkmenomis, nes jie neturėjo finansinės naudos iš savo veiklos. Iš tikrųjų verta pamąstyti, ar tik ne interneto paslaugų teikėjai yra svarbiausia visos interneto grandinės dalis, galinti prižiūrėti interneto turinį ir jo panaudojimą. Interneto paslaugų teikėjai ir yra tie interneto vartų sargai, kurie turi technines galimybes sustabdyti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Blogybė yra ta, kad interneto paslaugų teikėjai jau įprato pateikti tuos pačius, tradiciniais tapusius ir, atrodo, nepakeičiamus

⁸² *Tiffany & Co. v. Ebay*. // <http://www.law.com/jsp/article.jsp?id=1090180362167> [žiūrėta 2007-11-19]

⁸³ Bruce Gain. Recording Industry Faces Long Legal Fight for P2P Networks // *Intellectual Property Watch* – Vol. 4, No. 10 – October 2007. P. 13.

⁸⁴ Teismas nepripažino *Grokster* kompiuterių programų gamintojo kaltu, nes teigė, kad *Grokster* kompiuterių programa, skirtingai nei *Napster* programa, neturėjo galimybės nutraukti prieigą individualiems vartotojams ar sustabdyti neteisėtą kopijavimą. Teismas pripažino, kad *Grokster* neturėjo nei galimybės sustabdyti individualius pažeidimus, nei žinojo apie daromus pažeidimus, nes vartotojai prisijungdavo tiesiogiai prie lygiaverčio kompiuterio, neturint jokio kontakto su *Grokster* serveriu. *Grokster* dar ir šiandien platina savo kompiuterių programą, leidžiančią neteisėtai dalintis muzikos kūrinių ar kitomis kompiuterių bylomis. // http://w2.eff.org/IP/P2P/MGM_v_Grokster/030425_order_on_motions.pdf [žiūrėta 2007-06-09]

⁸⁵ *Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. et al v. Grokster, Ltd., et al.* //

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invol=04-480> [žiūrėta 2007-06-09]

⁸⁶ M. Kiškis, R. Petrauskas, I. Rotomskis, D. Štītis. Teisės informatika ir informatikos teisė. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 83.

⁸⁷ Italian court declares P2P file sharing legal //

<http://www.vnunet.com/vnunet/news/2173351/italian-court-rules-p2p-legal> [žiūrėta 2007-11-30]

bei nenuginčijamus argumentus, kad jie negali kontroliuoti turinio, nežino, koks yra turinys, neinicijuoja turinio pateikimo ir t.t.

Nuolatiniai ieškiniai prieš paprastus vartotojus Jungtinėse Amerikos Valstijose sukėlė neigiamą visuomenės požiūrį į pačius intelektinės nuosavybės teisių turėtojus. Negatyvią jų reklamą lėmė intelektinės nuosavybės teisių savininkų ir administruojančių organizacijų ieškiniai prieš nepilnamečius ir senyvo amžiaus žmones⁸⁸. Savo ruožtu RIAA pasiūlė visuotinę amnestijos programą, kurios metu piratinės muzikos vartotojai galėjo prisipažinti RIAA (liustruoti save) ir pasižadėti daugiau neprisidėti prie piratavimo veiklos. Toks pasiūlymas iš tikrųjų sulaukė didelio visuomenės skepticizmo. Be to, kai kurie bylų dalinimosi paslaugų teikėjai pareiškė ieškinius pačiai RIAA dėl muzikos rinkmenų „sekimui“ internete naudotų neteisėtų bylų dalinimosi programų versijų⁸⁹.

Nors inovatyvios intelektinės nuosavybės kūrėjai visuomet gaus esminę ekonominę naudą iš savo kūrybos, komunikacijų ir informacinės infrastruktūros plėtra kuria aplinką, kurioje konkurencija dėl minėtos ekonominės naudos darosi arši. Šansai naudoti intelektinės nuosavybės objektus ilgą laiko tarpą mažėja. Dėl to į priekį iškyla intelektinės nuosavybės kokybės klausimas. Didžiausio pripažinimo sulaukia tai, kas yra ypač aukštos kokybės, inovatyvu ir unikalumu.

Todėl iškyla klausimas, ar nebūtų labiau naudinga pripažinti, kad intelektinė nuosavybė yra svarbesnė kaip šaltinis, pagrindas naujoms kūrybos idėjoms. Galbūt užuot stiprinę intelektinės nuosavybės, kaip *nuosavybės, į kurią kažkas turi išimtinę teises, apsaugos mechanizmą*, turėtume didesnę dėmesį skirti intelektinės nuosavybės **valdymo ir tvarkymo** mechanizmui. Toks požiūris visiškai nereiškia, kad intelektinės nuosavybės apsauga yra nereikalinga. Atvirkščiai, tai tik kviečia plačiau pažvelgti į pačią intelektinę nuosavybę ir suvokti ją truputėlį kitu kampu.

Informacinių technologijų spartus plitimas ir tobulėjimas intelektinės nuosavybės teisių apsaugos atžvilgiu turėtų skatinti evoliucinius, tačiau ne revoliucinius procesus. Tai laipsniškai evoliucionuojantys procesai. Tačiau taip pat verta pabrėžti, kad masinės kompiuterizacijos, globalinio tinklo ir informacijos gavimo pagal pareikalavimą visuma reikalauja daugiau nei dalies pasikeitimų intelektinės nuosavybės sistemoje. Besiplečianti skaitmeninės informacijos aplinka daro įtaką ir ekonominiams intelektinės nuosavybės

---

⁸⁸ Paradoxalus atvejis įvyko Jungtinėse Amerikos Valstijose. Recording Industry Association of America buvo priversta nutraukti bylą prieš šešiasdešimt penkerių metų močiutę, kuri buvo apkaltinta hip hopo muzikos siuntimu naudojant KaZaA programą po to, kai buvo nustatyta, kad ji turi Macintosh'o kompiuterį, kuris net nepalaiko KaZaA programos veikimo. Žiniasklaida lengvai prikimba prie tokių kurioziškų atvejų, bandydama sudaryti įspūdį, kad muzikos įrašų kompanijos pačios kandą į tą ranką, kuri jas maitina.

⁸⁹ Andersen v. Atlantic Recording Corporation et al. //

http://www.ilrweb.com/viewILRPDF.asp?filename=andersen_riaa_070622complaint,
<http://news.justia.com/cases/409047/> [žiūrėta 2007-11-19]

sistemos pagrindams. Taigi nuodugnus ir visapusiškas intelektinės nuosavybės teisinės paradigmos permąstymas buvo ir yra neišvengiamas⁹⁰.

Informacinės visuomenės užuomazgos sudarė tokią situaciją, kuomet teisės aktų leidėjams reikėjo pasirinkti: arba plėsti, modifikuoti egzistuojančias senas nuostatas, arba kitaip apibrėžti draudžiamų veiksmų katalogą, atsižvelgiant į naujosios (skaitmeninės) aplinkos specifika. Ateityje bendrai peržiūrint intelektinės nuosavybės sistemą, reikia nepamiršti skaitmeninės tinklo aplinkos specifinės prigimties bei informacijos tinkle teikimo, platinimo ir naudojimo ekonominių aspektų specifikos.

Kai kurie autoriai teigia, kad išimtinės intelektinės nuosavybės savininkų teisės neturėtų būti remiamos vien tik kopijavimo ir atgaminimo teisių plėtimu, tačiau jos turėtų būti iš naujo apibrėžtos, kad būtų orientuotos į skaitmeninio tinklo aplinką⁹¹.

Taigi teisės nuostatos turi būti paremtos nuodugnia skaitmeninių tinklų sklaidos ekonomikos analize. Deja, gana daug teisės aktų leidėjų ir mokslininkų nemato intelektinės nuosavybės teisių ekonominių pamatų. Dogmatiškas susirūpinimas vien tik techniniais atgaminimo veiksmais gali baigtis intelektinės nuosavybės monopolijų paplitimu.

Išvados

1. Tradicinių intelektinės nuosavybės pažeidimų, įvykdomų internete, dažniausi objektai yra autorių teisės, gretutinės teisės, prekių ženklų savininkų (ar teisių perėmėjų) teisės, patentų savininkų (ar teisių perėmėjų) teisės. Daugiausiai specifinių intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų internete įvykdoma naudojantis *peer-to-peer* bei greito bylų dalijimosi sistemomis, teikiant nuorodas, nukreipiančias į intelektinės nuosavybės teisių saugomą turinį, prieinamą ribotai visuomenės daliai.

2. Užsienio bylų bei teisės aktų nuostatų analizė parodė, kad specifinių intelektinės nuosavybės pažeidimų, tokių kaip bylų dalinimasis *peer-to-peer* tinklais, reglamentavimas nėra pakankamas. Teismų sprendimai, nagrinėjant tokio pobūdžio bylas, neretai būna skirtingi ir netgi prieštaringi. Be to, teisės aktų, pavyzdžiui, Elektroninės komercijos direktyvos, nuostatos yra taikomos per daug kategoriškai ir dėl to atsiranda kliūčių vienodam ir tinkamam interneto paslaugų teikėjų atsakomybės taikymui.

---

⁹⁰ P. Bernt Hugenholtz. Adapting Copyright to the Information Superhighway // Information Law Series – 4. The Future of Copyright in a Digital Environment. Proceedings of the Royal Academy Colloquium organized by the Royal Netherlands Academy of Sciences (KNAW) and the Institute for Information Law: (Amsterdam, 6-7 July 1995). The Hague London Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1996. P. 81-102.

⁹¹ P. Bernt Hugenholtz. Adapting Copyright to the Information Superhighway // Information Law Series – 4. The Future of Copyright in a Digital Environment. Proceedings of the Royal Academy Colloquium organized by the Royal Netherlands Academy of Sciences (KNAW) and the Institute for Information Law: (Amsterdam, 6-7 July 1995). The Hague London Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1996. P. 99.

3. Patentų teikiama apsauga yra platesnė nei autorių teisių apsauga, todėl tikėtina, kad esant galimybei pasirinkti tarp autorių teisių teikiamos apsaugos ir patentų, dauguma kompiuterių programų ir elektroninės komercijos sistemų kūrėjų pasirinktų patentus. Tačiau patentai skaitmeninėje aplinkoje suteikia tiek naudos, tiek grėsmių tolesnei elektroninės prekybos plėtrai. Pozityvūs aspektai yra tokie, kad patentų apsauga paskatina asmenis kurti ir suteikia jiems galimybes gauti ekonominės naudos iš savo naujų produktų. Negatyvūs aspektai – aktyvi patentavimo politika ir negailestingas reikalavimas nepažeisti patentų gali kliudyti atskiriems verslo subjektams greitai įvykdyti elektronines operacijas. Dėl to yra būtina atrasti balansą tarp patentų teikiamos apsaugos lygio ir elektroninės komercijos plėtros.

4. Prekių ženklų naudojimo apimtis internete žymiai platesnė nei tradicinėje aplinkoje ir tai sąlygoja didesnę tikimybę, jog prekių ženklų savininkų teisės bus pažeistos. Tokie pažeidimai internete dažniausiai pasireiškia domenų vardų užregistravimu, neturint *bona fidei* ketinimų ir siekiant pasipelnyti, internetinių nuorodų sukūrimu, kuriose naudojamas prekės ženklas, prekės ženklo, kaip raktinio žodžio, naudojimu.

5. Naujausios diskusijos apie interneto paslaugų teikėjus parodė, kad yra plečiama interneto paslaugų teikėjų pareigų apimtis ir svarstoma apie pasenusių interneto paslaugų teikėjų atsakomybės ribojimų keitimą. Interneto paslaugų teikėjai įpareigojami ne tik nedelsiant pašalinti neteisėtą turinį po to, kai buvo informuoti, bet ir imtis protingų atsargumo veiksmų, kad būtų išvengta bet kokių tolesnių pažeidimų. Teismai pradeda atmesti tradiciniais tapusius interneto paslaugų teikėjų argumentus, kurie „tarnauja“ atsakomybės išvengimui, ir įpareigoja imtis neteisėto turinio filtravimo priemonių.

6. Interneto paslaugų teikėjų atsakomybės taisyklės nebėra tinkamos. Jos neatitinka šių dienų situacijos ir tendencijų. Todėl būtina šias taisykles peržiūrėti. Be to, Lietuvoje būtina susirūpinti *peer-to-peer* tinklų klausimais. Reikalinga pasirinkti tinkamą sprendimo variantą – uždrausti *peer-to-peer* tinklus ir nustatyti sankcijas už šio pobūdžio veiklą arba pritaikyti *peer-to-peer* tinklus teisėtam informacijos platinimo metodui.

7. Intelektinės nuosavybės objektų panaudojimą galima valdyti kontroliuojant objektų, skelbiamų internete, kokybę, kuri būtų pakankama peržiūrai internete, tačiau per prasta šių objektų panaudojimui kitais tikslais. Toks būdas yra nebrangus, efektyvus ir nesunkiai taikomas. Be to, pripažįstama ir gerai veikianti priemonė yra vadinamųjų „vandens ženklų“ integravimas. Todėl manytina, kad šis būdas turėtų būti skatinamas ir plėtojamas.

8. Galimas būdas intelektinės nuosavybės teisių apsaugai gerinti yra išlaidų, susijusių su intelektine nuosavybe, pasidalijimas tarp skirtingų ūkio subjektų – interneto paslaugų teikėjų ir intelektinės nuosavybės objektų vartotojų. Intelektinės nuosavybės teisių

turėtojams galėtų būti kompensuojama iš abonentinių vartotojų mokesčių, atlygio už reklamos paslaugas ir kitų rinkliavų.

9. Intelektinės nuosavybės sistemai evoliucionuoti trukdo prieštaringos ir nenuoseklios teisės aktų nuostatos, intelektinės nuosavybės gynimo patirties nebuvimas, o kartais ir įstatymo leidėjo nepakankamas supratimas, kas yra intelektinė nuosavybė ir ką reikia keisti įstatymų leidybos srityje, kad būtų pasiekta kuo geresnių rezultatų. Dėl to reikalinga, kad intelektinės nuosavybės apsauga iš nereikšmingų sričių sąrašo atsidurtų prioritetinių sričių gretose. Būtina skirti didesnę finansavimą, kelti teisėsaugos institucijų pareigūnų, teisėjų kvalifikaciją, skatinti šviečiamąsias programas, formuojančias intelektinės nuosavybės suvokimą, bei pagarbą intelektinės nuosavybės teisėms įvairiuose visuomenės sluoksniuose, vykdyti bendradarbiavimo programas su interneto paslaugų teikėjais ir kitomis informacinių technologijų kompanijomis.

10. Intelektinės nuosavybės tinkamas gynimas internete gali būti užtikrintas ne suteikiant platesnes intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teises, o derinant tradicinius ir alternatyvius būdus – naudojant technines priemones, plėtojant švietimo programas, skatinant alternatyvias kompensavimo teisių turėtojams sistemas, plečiant interneto paslaugų teikėjų pareigas interneto turinio filtravimo srityje.

11. Plėtojant intelektinės nuosavybės apsaugos sistemą, lygiagrečiai turi būti sudaromos galimybės teisėtam elektroninių intelektinės nuosavybės objektų prieinamumui. Reikalinga plėtoti interneto infrastruktūrą, kurti interneto bibliotekas, elektroninės prekybos vietas, tobulinti internetines apmokėjimo operacijas.

Siūlymai ir rekomendacijos

Galimi autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo arba Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo nuostatų pakeitimai.

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų pakeitimo atveju:

1. Kai autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimas įvykdomas perduodant autorių teisių ar gretutinių teisių objektą elektronine forma, bet kuris asmuo, kuris palengvino tą perdavimą

*a) teikdamas pažeidėjui priemonę ar esminę priemonės dalį pažeidimui įvykdyti,
ar*

b) teikdamas pažeidėjui paslaugą, surasdamas specialų šaltinį ar šaltinius, iš kurių pažeidėjas galėjo gauti autorių teisių ar gretutinių teisių objektus,

taip pat laikomas įvykdžiusiu autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą, jeigu jis protingai ir pagrįstai nebuvo įsitikinęs, kad jo teikiama priemonė ar paslauga nebus naudojama autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimui įvykdyti.

2. Autorių teisių ar gretutinių teisių pažeidimą įvykdo bet kuris asmuo, kuris teikia bet kokią paslaugą, įskaitant bet koki skatinimą ar publikavimą informavimo ar komunikacijų priemonėmis, kuri yra skirta surasti, pasiekti ar gauti elektroninę autorių teisių ar gretutinių teisių objekto kopiją, kurios perdavimas pažeistų autorių teises ar gretutines teises.

Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo nuostatų pakeitimo atveju:

1. Kai intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas įvykdomas perduodant intelektinės nuosavybės teisių objektą elektronine forma, informacinės visuomenės paslaugos teikėjas, kuris palengvino tą perdavimą

a) teikdamas pažeidėjui priemonę ar esminę priemonės dalį, ar

b) teikdamas pažeidėjui paslaugą, kuria surado specialų šaltinį ar šaltinius, iš kurių pažeidėjas galėjo gauti autorių teisių ar gretutinių teisių objektus,

taip pat laikomas įvykdžiusiu intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, jeigu jis protingai ir pagrįstai nebuvo įsitikinęs, kad jo teikiama priemonė ar paslauga nebus naudojama intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui įvykdyti.

2. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą įvykdo bet kuris informacinės visuomenės paslaugos teikėjas, kuris teikia bet kokią paslaugą, įskaitant bet koki skatinimą ar publikavimą informavimo ar komunikacijų priemonėmis, kuri yra skirta surasti, pasiekti ar gauti elektroninę intelektinės nuosavybės teisių objekto kopiją, kurios perdavimas pažeistų intelektinės nuosavybės teises.

Vis dėlto, P2P tinklų operatoriai greičiausiai remtųsi E-komercijos direktyvos 12-14 straipsnių nuostatomis. Taigi reikia laukti galimų E-komercijos direktyvos nuostatų pakeitimo.

Literatūra

Pagrindinė literatūra

1. Birštonas, Ramūnas. Duomenų bazių teisinė apsauga. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė, Mykolo Romerio universitetas – Vilnius, MRU, 2007
2. Kiškis M., Petrauskas R., Rotomskis I., Štililis D. Teisės informatika ir informatikos teisė. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006
3. Morkytė, Elvina. Saitai intelektinės nuosavybės teisės požiūriu (autorių teisių aspektai) // Teisė Nr. 64, 2007
4. Aplin, Tanya Frances. Copyright law in the digital society: the challenges of multimedia. – Oxford Portland (Oregon): Hart Publishing, 2005
5. Barbara Ringer. The Use of Copyrighted Works in Information Storage and Retrieval
6. Cotton W. and Oliver R. The Cyberspace Lexicon: An Illustrated Dictionary of Terms from Multimedia to Virtual Reality. – Phaidon, London, 1994
7. Delta George B., Matsuura Jeffrey H. Law of the Internet 2nd edition. – New York: Aspen law & Business, 2005
8. Gain Bruce. Recording Industry Faces Long Legal Fight for P2P Networks // Intellectual Property Watch – Vol. 4, No. 10 – October 2007
9. Hugenholtz P. Bernt. Adapting Copyright to the Information Superhighway // Information Law Series – 4. The Future of Copyright in a Digital Environment. Proceedings of the Royal Academy Colloquium rganized by the Royal Netherlands Academy of Sciences (KNAW) and the Institute for Information Law: (Amsterdam, 6-7 July 1995). The Hague London Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1996
10. Kelleher, Denis. IT law in the European Union. – London: Sweet & Maxwell, 1999
11. Matsuura, Jeffrey H. Managing intellectual assets in the digital age. – Boston (Mass.) London: Artech House
12. Reinbothe J. & Von Lewinski S., *The WIPO Treaties 1996*. – London, Butterworth's, 2002
13. Samuelson Pamela. Copyright and digital libraries, *Communications of the ACM*, 1995
14. Spar Debora, Bussgang Jeffrey J. Ruling the net // Harvard Bus. Rev. (May/June 1996)

Šaltiniai internete

1. Dr. Mindaugas Kiškis. Recommendations for improving Lithuanian intellectual property law, policy and enforcement // http://www.iri.lt/MKiskis_IPR_policy_recommendations.pdf [žiūrėta 2007-11-30]
2. Instrukcijos prisiekusiesiems Capitol Records, et al v. Jammie Thomas byloje // <http://docs.justia.com/cases/federal/district-courts/minnesota/mndce/0:2006cv01497/82850/97/> [žiūrėta 2007-11-10]
3. Proposal for a Directive Of The European Parliament And Of The Council on the Patentability of Computer-implemented Inventions. // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0092en01.pdf [žiūrėta 2007-10-11]
4. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl Tarybos bendrosios pozicijos dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl kompiuterinių išradimų patentabilumo priėmimo (11979/1/2004 - C6-0058/2005 - 2002/0047(COD)). // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005AP0275:LT:HTML> [žiūrėta 2007-10-11]

5. David McGuire. Letter applies peer-to-peer pressure. // <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A3396-2005Jan12.html> [žiūrėta 2007-10-11]
6. Rules for Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy // <http://www.icann.org/dndr/udrp/uniform-rules.htm> [žiūrėta 2007-11-20]
7. E-Business: The Way Forward. Cambridge, UK, 5-6 December 2005 // http://ec.europa.eu/enterprise/ict/conferences/doc/cambridge_report.pdf [žiūrėta 2007-11-30]
8. France unveils anti-piracy plan // <http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/7110024.stm> [žiūrėta 2007-11-30]
9. Italian court declares P2P file sharing legal // <http://www.vnunet.com/vnunet/news/2173351/italian-court-rules-p2p-legal> [žiūrėta 2007-11-30]
10. N. Stephan Kinsella. Copyright Infringement and Internet Service Providers // http://www.kinsellalaw.com/publications/kinsella_shsl-copyright-isp-1996.pdf [žiūrėta 2007-11-30]

Teisės aktai

1. 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos
2. 1991 m. gegužės 14 d. Tarybos direktyva 91/250/EEB dėl kompiuterinių programų teisinės apsaugos
3. 1994 m. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS)
4. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos
5. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo
6. 1996 m. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis
7. 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisių aspektų vidaus rinkoje (Elektroninės komercijos Direktyva)
8. 1999 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas Nr. VIII-1185. Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598
9. 2006 m. gegužės 25 d. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas Nr. X-614 // Valstybės žinios, 2006-06-10, Nr. 65-2380
10. 2007 m. rugpjūčio 22 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 881 „Dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007-09-01, Nr. 94-3784

Teismų praktika

1. *A&M Records, Inc. v. Napster, Inc.* 44
2. *Amazon.com v. Barnesandnobles.com* 35
3. *Andersen v. Atlantic Recording Corporation et al.*..... 54
4. *Bau-markt.de – Baumarkt.de* 29
5. *Blue Nile, Inc. v. Ice.com, Inc.* 29
6. *Brookfield v. West Coast*..... 37
7. *Capitol Records, et al v. Jammie Thomas* 25
8. *Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc.* 27

9. <i>Data East USA, Inc. v. Epyx, Inc.</i>	27
10. <i>Diamond v. Diehr</i>	33
11. <i>Image Online Design v. Core Associates</i>	38
12. <i>Medizinisches lexicon</i>	32
13. <i>Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. et al v. Grokster, Ltd., et al</i>	53
14. <i>Nichols v. Universal Pictures Corp.</i>	27
15. <i>Perfect 10, Inc. v. Cybernet Ventures, Inc.</i>	44
16. <i>Roth Greeting Cards v. United Card Co.</i>	27
17. <i>Sankyo Co. v. Zhu Jia Jun</i>	39
18. <i>SCRL Société Belge des Auteurs, Compositeurs et Editeurs (SABAM) v. S.A. Tiscali</i> ..	44
19. <i>Sega Enter, Ltd. V. MAPHIA</i>	25
20. <i>Shetland Times Ltd v. Dr. Jonathan Wills and Zetnews Ltd</i>	30
21. <i>Spot (cinebel.be) v. Canal Numédia (allocine.be)</i>	31
22. <i>State Street v. Signature Fin.</i>	34
23. <i>The British Horseracing Board Ltd. ir kt. v. William Hill Organization Ltd.</i>	33
24. <i>Tiffany & Co. V. Ebay</i>	53
25. <i>Universal Athletic Sales Co v. Salkeld</i>	27
26. <i>Viacom International, Inc. et al v. Youtube, Inc. et al</i>	53
27. <i>Warner Jenkinson Co. v. Hilton Davis Chemical Co.</i>	34
28. <i>Washington Post Company v Total News Inc.</i>	32

Santrauka

Raktiniai žodžiai: intelektinės nuosavybės pažeidimas, internetas, intelektinė nuosavybė, elektroninė erdvė, interneto turinys, intelektinės nuosavybės objektai, neteisėta kopija, interneto tarpininkai, atgaminimas, viešas paskelbimas.

Magistro baigiamajame darbe analizuojama intelektinės nuosavybės pažeidimų internete samprata, formos bei ypatumai. Autorė supažindina su minėtų pažeidimų problemomis bei specifika, apžvelgia susijusių užsienio valstybių teismų praktiką bei teisinį reglamentavimą. Pagrindinis darbo tikslas yra atskleisti naujausias intelektinės nuosavybės pažeidimų internete tendencijas, aktualiausias problemas ir pasiūlyti idėjų pažeidimų prevencijai palengvinti. Pirmojoje darbo dalyje nurodomi intelektinės nuosavybės pažeidimų internete požymiai, jų specifika, apžvelgiamas intelektinės nuosavybės apsaugos internete teisinis reglamentavimas bei detaliai apibūdinami dažniausi intelektinės nuosavybės pažeidimų internete objektai – autorių teisės, gretutinės teisės, prekių ženklai, patentai – nurodant konkrečius pažeidimų veiksmus. Antrojoje dalyje nagrinėjamos intelektinės nuosavybės pažeidimų internete prevencijos galimybės. Autorė nemažai dėmesio skiria interneto paslaugų teikėjų atsakomybės klausimams bei siūlo priemones, kurios galėtų sustabdyti intelektinės nuosavybės pažeidimus internete. Darbo pabaigoje prieinama prie išvados, jog didesnis dėmesys turėtų būti skirtas intelektinės nuosavybės valdymo ir tvarkymo mechanizmui, o ateityje bendrai peržiūrint intelektinės nuosavybės sistemą, reikalinga nepamiršti skaitmeninės tinklo aplinkos specifinės prigimties bei informacijos tinkle teikimo, platinimo ir naudojimo ekonominių aspektų specifikos.

Summary

Intellectual property infringements on the Internet: problems and particularities

Keywords: intellectual property infringement, Internet, intellectual property, cyberspace, internet content, intellectual property objects, illegal copy, internet service providers (ISP), copying, issuing copies to the public.

This work deals with conception, forms and peculiarities of intellectual property infringements on the Internet. The author presents particular problems and particularity of the above mentioned infringements, also gives a review of cases, national, regional and international regulation. The main purpose of this work is to reveal the newest trends of intellectual property infringements on the Internet, deal with topical issues and suggest ideas to facilitate the prevention and solution of the problem. The first part of the work notes the features of intellectual property infringements on the internet, gives the review of legal regulation and describes the most common objects of intellectual property infringements – copyrights, related rights, trade marks and patents. In the second part of the work, possibilities for prevention of intellectual property infringements are discussed. The author gives some attention to liability of internet service providers and also suggests measures, which could help suppressing the infringements on the Internet. At the end of the work the author comes to the conclusion that a major attention should be given to management of intellectual property rights. Moreover, any future review of the intellectual property rights' system must take into account the specific nature of the communication process of the digital networked environment, as well as the peculiar economics of providing, distributing and using information on the network. Exclusive rights must no longer be solely based on the expanded notions of copying, but be redefined as to become network-oriented.